

Ondersteuning van opvoeders in Amsterdam Noord, Slotervaart en Zuidoost: beleid, praktijk en migrantenorganisaties

Inventarisatie voor de KENNISWERKPLAATS Tienplus

Marjolijn Distelbrink

met medewerking van
Ouafila Essayah en Suzanne Tan

December 2009

De KENNISWERKPLAATS Tienplus wordt gefinancierd door ZonMw

Inhoud

Inleiding	5
1. Inventarisatie Amsterdam Noord	9
1.1. Inleiding	9
1.2. Specifieke problemen en opvoedvragen in het stadsdeel	9
1.3. Het aanbod	12
1.4. Aansluiting aanbod bij behoeften ouders	16
1.5. Samenwerking tussen instellingen: goede voorbeelden?	17
1.6. Inhoudelijke adviezen uit inventarisatieronde	18
2. Inventarisatie Amsterdam Slotervaart	21
2.1. Inleiding	21
2.2. Specifieke problemen en opvoedvragen in het stadsdeel	21
2.3. Het aanbod	24
2.4. Aansluiting aanbod bij behoeften ouders	27
2.5. Samenwerking tussen instellingen: goede voorbeelden?	29
3. Inventarisatie Amsterdam Zuidoost	31
3.1. Inleiding	31
3.2. Belangrijkste bevindingen bestaande bronnen	31
3.3. Specifieke problemen en opvoedvragen in het stadsdeel	33
3.4. Het aanbod	35
3.5. Aansluiting aanbod bij behoeften ouders	37
3.6. Samenwerking tussen instellingen: goede voorbeelden?	38
3.7. Inhoudelijke adviezen uit inventarisatieronde	39
4. Samenvatting en conclusies	41
5. Referenties	43

Inleiding

Eind 2008 is in Amsterdam de Kenniswerkplaats Tienplus van start gegaan. Amsterdam kent diverse voorzieningen om ouders te ondersteunen bij de opvoeding. Ouders van niet-westerse afkomst maken daar nog weinig gebruik van, terwijl juist onder hen de behoefte aan steun en hulp groot is. Dat geldt vooral voor ouders met tieners en juist voor deze categorie is er nog weinig aanbod. De kenniswerkplaats is opgericht op initiatief van het Ministerie voor Jeugd en Gezin, binnen het kader van het programma Diversiteit in het Jeugdbeleid. Ook in Brabant en Rotterdam zijn regionale werkplaatsen van start gegaan. ZonMw, de landelijke organisatie voor gezondheids-onderzoek en zorginnovatie, selecteerde en financiert de kenniswerkplaatsen. Het doel is om via gerichte kennisactiviteiten te werken aan een effectief (pedagogisch) netwerk rond jeugd en gezin uit etnische minderheidsgroepen.

De Kenniswerkplaats Tienplus

De Amsterdamse kenniswerkplaats is een samenwerkingsverband in de stad. Betrokken zijn kennispartijen (Verwey-Jonker Instituut, Hogeschool INHolland, de Vrije Universiteit, de werkplaats Publieke gezondheid GGD/AMC) en praktijkpartijen (Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, drie stadsdelen, het Stedelijk Overleg Diversiteit en praktijkpartners in de stadsdelen). In drie stadsdelen (Noord, Slotervaart en Zuidoost) werkt de kenniswerkplaats aan het verbeteren van laagdrempelige opvoedondersteuning aan migrantenouders met tienerkinderen (10-14 jaar), door kennisontwikkeling dicht bij de praktijk.

De kenniswerkplaats wil bijdragen aan 'inclusief jeugdbeleid' voor 10+, dat:

1. aansluit bij gezin, jeugd en laagdrempelige initiatieven van onderop,
2. van daaruit werkt aan een ontwikkelingsgerichte (pedagogische) infrastructuur,
3. met voor ieder toegankelijke voorzieningen.

Het accent ligt op de overgang van primair onderwijs naar voortgezet onderwijs (10-14 jaar) wegens de urgentie van de problemen in deze fase. Voorop staat het vergroten van het bereik en de toegankelijkheid van reguliere voorzieningen.

Verbinding en verankering zijn daarbij de sleutelwoorden:

- Verbinding tussen ouders/jeugd en reguliere ondersteunende voorzieningen enerzijds en tussen initiatieven vanuit de gemeenschap/eigen organisaties en reguliere voorzieningen anderzijds.
- Verankering door opname van ontwikkelde aanpakken in regulier beleid, bijdragen aan visieontwikkeling ten behoeve van lokaal en stedelijk bestuurlijk niveau, en professionalisering.

Plannen

Het eerste half jaar van 2009 is gewerkt aan het opbouwen van een netwerk in de stad. Daarbij zijn contacten gelegd met praktijkpartijen, zoals Ouder-en-kind Centra in de drie stadsdelen, scholen en zelforganisaties van migranten. Ook is intensief afgestemd met ambtenaren in de drie stadsdelen over de prioriteiten bij het ontwikkelen van een inclusieve aanpak voor de steun aan ouders van verschillende herkomst. Tegelijkertijd zijn twee onderzoeken uitgevoerd. Het doel van dit alles was informatie te verzamelen over wat er nodig is in de stad om ouders en voorzieningen dicht bij elkaar te brengen. De plannen hiervoor zijn samengebracht in een uitvoeringsplan, dat in de zomer van 2009 is ingediend bij ZonMw. In dit uitvoeringsplan staat beschreven wat de kenniswerkplaats in 2010 en 2011 zal gaan doen in de stad. Het betreft onderzoek dicht bij de praktijk, en aansluitend

bij nieuwe praktijkontwikkelingen. De kennispartijen volgen en voeden deze ontwikkelingen op grond van wetenschappelijke kennis, doen er onderzoek naar en dragen bij aan de verankering in de praktijk (zie verder www.verwey-jonker.nl/kenniswerkplaats)¹.

Inventarisatie Verwey-Jonker Instituut

In deze rapportage wordt verslag gedaan van één van de twee uitgevoerde onderzoeken: de inventarisatie door het Verwey-Jonker Instituut onder praktijkpartijen in de drie stadsdelen die zijn betrokken bij de kenniswerkplaats: Noord, Slotervaart en Zuidoost². In de drie stadsdelen hebben de onderzoekers gesproken met ambtenaren jeugdbeleid, reguliere aanbieders van opvoedondersteuning (Ouder-en-kind Centra, welzijnsorganisaties), scholen, vertegenwoordigers van religieuze organisaties, zelforganisaties (of hen ondersteunende partijen), geprofessionaliseerde aanbieders van opvoedondersteuning uit migrantenkring, en tot slot met organisaties die actief zijn op het grensvlak van preventie en jeugdhulpverlening.

Doel van de inventarisatie was zicht te krijgen op:

- de opvoedvragen die ouders in het stadsdeel hebben (volgens de betrokkenen);
- het aanbod in de stadsdelen;
- de mate waarin dat aansluit bij (de vraag van) ouders;
- de samenwerking tussen organisaties rond opvoedondersteuning: goede voorbeelden en knelpunten;
- aanknopingspunten voor het uitvoeringsplan voor de kenniswerkplaats.

Bij de interviews is een *topiclist* gebruikt. De interviews zijn uitgevoerd door een etnisch gemengd team van onderzoekers³. Op één na zijn de interviews in het Nederlands afgenomen. Behalve in de drie stadsdelen zijn op stedelijk niveau enkele gesprekken gevoerd met partijen die mogelijk goede voorbeelden kunnen zijn voor de stadsdelen⁴.

Beleidscontext

Voordat we de resultaten presenteren van de inventarisatie, schetsen we kort twee belangrijke elementen uit de beleidscontext voor opvoedondersteuning in Amsterdam: de (door)ontwikkeling van de Ouder-en-kind Centra (OKC's) en de invoering van Triple P. Deze elementen vormen het decor waarbinnen de aansluiting tussen vraag en aanbod van opvoedondersteuning aan migrantenouders vorm krijgt in Amsterdam.

Allereerst de Ouder-en-kind Centra. Voor laagdrempelige steun bij de opvoeding zijn OKC's de belangrijkste reguliere instellingen in Amsterdam. Zij zijn de Amsterdamse voorlopers van de landelijke Centra voor Jeugd en Gezin (CJG). Het zijn netwerkorganisaties waarin verschillende partijen, onder andere de GGD (consultatiebureau/jeugdgezondheidszorg) en opvoedadviseurs,

¹ Begin 2010 komt er een nieuwe website van de gezamenlijke partners. Deze zal via de genoemde webpagina te benaderen zijn.

² Tegelijkertijd is een behoefteonderzoek uitgevoerd onder jongeren en ouders van migrantenherkomst door Hogeschool INHolland. De geïnterviewde jongeren en ouders zijn geworven via diverse kanalen, waaronder zelforganisaties, scholen, Thuis op straat (TOS) en persoonlijke contacten van interviewers. Hiervan is elders verslag gedaan (Naber, Bijvoets en Heerebeek, 2009). De rapportage en een verslag van een presentatie op 16 juni 2009 zijn te downloaden op de website van de Kenniswerkplaats (www.verwey-jonker.nl/kenniswerkplaats)

³ Naast de auteurs van dit rapport waren dit ook Liselotte Postma en Latifa Tawfik.

⁴ Het betrof de opvoedpoli, de Marokkaanse opvoedambassadeurs (Amsterdam Oost), Stichting Capabel en de Protestantse Diaconie (zie verder bijlage). Daarnaast zijn de onderzoekers verschillende keren in gesprek geweest met de stedelijke OKC-ontwikkelaars, werkzaam bij de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, en met het Servicebureau Opvoedingsondersteuning en Trainingen van Bureau Jeugdzorg, die de invoering van Triple P in Amsterdam begeleidt. Triple P wordt kort toegelicht in de volgende paragraaf.

samenwerken. Doel van die samenwerking is om voor alle ouders toegankelijke, kwalitatief goede laagdrempelige steun, advies en informatie te bieden en waar nodig door te verwijzen naar meer hulp.

Ook vóór de geboorte kunnen aanstaande ouders er al terecht, door de link met verloskundigen en kraamzorg. OKC's waren tot voor kort vooral gericht op zorg voor (ouders met) 0-4 jarigen. Op dit moment wordt stadsbreed gewerkt aan 'doorontwikkeling' naar de leeftijdscategorie van 4-12 jaar. Op termijn moet de zorg zich nog verder uitbreiden naar (ouders met kinderen in) oudere leeftijdscategorieën, tot 23 jaar. Dit in verband met het landelijke model voor CJG's dat het Ministerie voor Jeugd en Gezin heeft ingevoerd. Hieraan moet ook Amsterdam gaan voldoen (hulp van min 9 maanden tot 23 jaar). De OKC's vallen in Amsterdam onder de stadsdelen. Per stadsdeel verschilt het aantal OKC's, de organisatorische invulling ervan (bijvoorbeeld: wie biedt de opvoedondersteuning aan) en de mate waarin partijen samenwerken, zo bleek uit onze inventarisatie. Maar er is ook veel stedelijk vastgelegd. Zo is recent een stedelijk basispakket voor de OKC's ontwikkeld, waarin een groot deel van het aanbod dat OKC's leveren of horen te leveren staat omschreven. Voor een deel zijn de stadsdelen vrij in de invulling van het aanbod ('pluspakket'), zodat ze optimaal kunnen aansluiten bij de problematiek of achtergronden van bewoners in het stadsdeel.

In de inventarisatie zijn we ingegaan op belangrijke vragen als:

- Bereiken OKC's migrantenouders voldoende? Waarom wel/niet?
- In hoeverre sluiten ze in hun aanbod - wanneer nodig - aan op de specifieke behoeften en vragen van deze ouders? Op welke manier?
- Welke middelen benutten OKC's om (migranten)ouders met tieners beter te bereiken?

Om ouders met oudere kinderen in het algemeen beter te bereiken, oriënteren veel OKC's zich op een intensievere samenwerking met scholen, als belangrijke vindplaatsen. Maar ook zelforganisaties zijn potentieel belangrijke samenwerkingspartners om migrantenouders beter te bereiken.

Een tweede relevante contextfactor is de stadsbrede invoering van Triple P. Dit van oorsprong Australische evidence based programma wordt momenteel in heel Amsterdam ingevoerd. Alle professionals die met ouders en kinderen werken, worden erin getraind. Triple P kent verschillende niveaus, van voorlichting en lichte advisering (niveau 1 en 2) tot meer uitgebreide ondersteuning bij de opvoeding (niveau 3, 4, 5). In de interviews is ingegaan op de ervaringen met Triple P. Is dit programma diversiteitsgevoelig genoeg?

In de volgende hoofdstukken staan de bevindingen van de inventarisatie centraal. In drie afzonderlijke hoofdstukken presenteren we de resultaten van de inventarisaties in de stadsdelen. Het rapport sluit af met een korte samenvatting en conclusies.

1. Inventarisatie Amsterdam Noord

1.1. Inleiding

Voor de Kenniswerkplaats Tienplus is in drie stadsdelen een inventarisatie uitgevoerd. Doel ervan was een globaal beeld te krijgen van het aanbod van laagdrempelige preventieve opvoedondersteuning voor ouders met tieners (10-14 jaar), in zowel migrantengemeenschappen (informeel aanbod) als reguliere instellingen zoals het Ouder-en-Kind Centrum (OKC). Een belangrijke vraag daarbij was in hoeverre het aanbod aansluit bij behoeften van ouders in het stadsdeel, vooral ouders van migrantenherkomst, en in hoeverre instellingen met elkaar samenwerken rond opvoedondersteuning. In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van de bevindingen in Amsterdam Noord.

Interviews

In de maanden april, mei en juni 2009 is gesproken met een tiental partijen betrokken bij opvoedondersteuning aan ouders met tieners in Amsterdam Noord. Allereerst waren dit zelf-organisaties of ondersteuners daarvan (SOLID opbouwwerk, de Vrouwenlijn). Daarnaast ambtenaren in het stadsdeel, betrokken bij jeugdbeleid, het OKC en welzijnsorganisatie (en uitvoerder van opvoedondersteuning) Kansweb. Tot slot hebben we gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van Spirit (jeugdhulpverlening) en een school voor voortgezet onderwijs. Voor de selectie is afgegaan op suggesties van de geïnterviewden en van overige ambtenaren op stadsdeelniveau met wie is gesproken. In de bijlage staan de geïnterviewden genoemd.

1.2. Specifieke problemen en opvoedvragen in het stadsdeel

In deze en volgende paragrafen worden de bevindingen uit de inventarisatie besproken. Een eerste onderzoeksvraag in de inventarisatie luidde:

Met welke problemen kampen opvoeders in Noord, vooral opvoeders met een migrantenachtergrond, en welke opvoedvragen levert dat op?

Amsterdam Noord in vogelvlucht

Amsterdam Noord is wat inwonertal betreft het grootste stadsdeel van Amsterdam. Het kent een lagere concentratie allochtone inwoners dan de stadsdelen Zuidoost en Slotervaart, die ook zijn betrokken bij de Kenniswerkplaats (zie hoofdstukken 2 en 3). Ongeveer 35 % is van niet-westerse allochtone herkomst (1 jan 2009, cijfers O+S Amsterdam). In de andere genoemde stadsdelen is dat ruim 40 en 60%. De grootste groepen bewoners van niet-westerse herkomst zijn Surinamers en Marokkanen, gevolgd door Turken. Verschillende ambtenaren hebben benadrukt dat er wijken zijn waar vooral de autochtone bevolking zich in een achterstandspositie bevindt. Zij kennen soms een grotere afstand tot reguliere instellingen dan allochtone bewoners, die deels meer tot de middenklasse behoren. Dit bleek onder andere uit een onderzoek naar ouderbetrokkenheid dat het stadsdeel heeft laten uitvoeren in Tuindorp Oostzaan (een wijk met veel economisch en sociaal zwakke autochtone gezinnen). Er zijn veel verschillen tussen wijken, zowel in gemiddeld inkomensniveau als in etnische en huishoudensamenstelling.

Noord telt veel gezinnen met een besteedbaar inkomen lager dan het stedelijke gemiddelde. Na Zuidoost bevinden zich in Noord in absolute zin de meeste minimahuishoudens. De werkloosheid onder jongeren is hoog. Jongeren die in Noord wonen, halen lagere Citoscores dan gemiddeld in Amsterdam. Ook is er meer schoolverzuim (informatie ontleend aan overzicht Hogeschool INHolland Amsterdam Noord)⁵.

Het beeld uit de interviews

Aan de geïnterviewden is gevraagd welke problemen gezinnen en ouders, vooral van migrantenherkomst, in het stadsdeel hebben. Dit om een eerste globale indruk te krijgen van de 'vraag' naar opvoedondersteuning, zoals ervaren door sleutelinformanten uit zowel migrantenkringen als professionals uit reguliere instellingen. Niet alle betrokkenen hebben zich uitgelaten over de problematiek die (allochtone) gezinnen in Noord in het bijzonder kenmerkt; niet iedereen had hier vanuit zijn of haar werk genoeg inzicht in. Enkele geïnterviewden, waaronder een sleutelinformant van een school voor voortgezet onderwijs en opbouwwerkers, hebben juist een uitgebreide probleemanalyse gegeven. In het onderstaande worden de genoemde punten op een rij gezet.

Vooraf past hier wel enige nuance. Er is expliciet gevraagd naar problemen die zich in gezinnen voordoen. Daarmee is het geschetste beeld vermoedelijk meer problematisch dan het gemiddelde beeld in (migranten)gezinnen dat uit opvoedingsonderzoek naar voren komt (zie bijvoorbeeld Pels, Distelbrink en Postma 2009; Pels 1998, 2000; Distelbrink 1998, 2000, Nijsten 1998). De kenniswerkplaats richt zich in eerste instantie op preventieve laagdrempelige opvoedondersteuning, op momenten dat ouders wel opvoedvragen hebben maar de problemen hen nog niet boven het hoofd groeien.

Gezinsproblemen/context

Over de Turkse en Marokkaanse groepering geven enkele sleutelpersonen aan dat veel ouders een scala aan problemen hebben, waaronder huwelijks- en financiële problemen en ook emotionele en/of fysieke problemen. Ouders doen vaak een beroep op kinderen om te tolken en hen bij te staan bij zorgtaken, wat soms tot scheve verhoudingen tussen ouders en kinderen leidt. Veel gezinnen zijn klein behuist. Mede daardoor spelen kinderen veel buiten zonder toezicht.

Een hulpverlener die deels ook geïndiceerde hulp geeft, observeert dat in veel gezinnen in Noord (ook autochtone gezinnen), sprake is van een opeenstapeling van problemen. Naast de al genoemde huisvestings- en financiële problematiek kampt een aantal gezinnen met psychiatrische problemen, verslaving (vooral onder autochtonen), lvg-problematiek (licht verstandelijk gehandicapten) en huiselijk geweld. In een kerngroep van (voornamelijk autochtone) gezinnen is sprake van intergenerationale overdracht van armoede, bijstandsafhankelijkheid en blijvende afhankelijkheid van hulp.

Zoals ook in Surinaamse gezinnen is in een groeiend aantal Turkse en Marokkaanse gezinnen sprake van echtscheiding en alleenstaand moederschap, aldus verschillende geïnterviewden. Dit geldt ook landelijk; het aandeel alleenstaande moeders van Turkse en Marokkaanse herkomst is de laatste jaren ongeveer vergelijkbaar met dat in autochtone gezinnen (Distelbrink en Hooghiemstra 2005). Turkse en Marokkaanse alleenstaande moeders zijn volgens sleutelinformanten relatief geïsoleerd, kampen nog meer dan andere gezinnen met taalproblemen en hebben weinig kennis van hulpverlening. Vooral bij Marokkaanse gezinnen in Noord zou sprake zijn van een groot aantal scheidingen en daaraan gerelateerde opvoedingsproblemen. Veel alleenstaande moeders zouden erg getraumatiseerd zijn, wat leidt tot zorgen over de veiligheid van kinderen bij sleutelinformanten. Taal is een belangrijke drempel om hulp te vragen buitenshuis. Een behoorlijk aantal Turkse en Marokkaanse moeders in het stadsdeel spreekt weinig Nederlands. Zelfs moeders die in Nederland zijn opgegroeid zouden soms na school de taalkennis weer kwijtraken.

⁵ Deze informatie is gepresenteerd op een interne bijeenkomst door studenten van INHolland, die een parallel onderzoek uitvoerden in de Kenniswerkplaats Tienplus, zie ook noot 1. De studenten bestudeerden beleidsstukken en statistische gegevens over Amsterdam Noord.

Omgeving gezin

In de omgeving van het gezin zijn er factoren die het opvoeden kunnen bemoeilijken, aldus de geïnterviewden. Zo zijn er weinig voorzieningen voor kinderen/jongeren in Noord (zie ook Naber e.a. 2009). Mede daardoor is er veel overlast van hangjongeren. Plus: ouders vinden sportvoorzieningen te ver of kennen ze niet.

Problemen van jongeren

De informant van de school geeft aan dat er bij Turkse en Marokkaanse jongeren veel vragen leven over verliefdheid en seksualiteit. Dit zijn onderwerpen die weinig bespreekbaar zijn in de gemeenschap en waarbij beperkingen gelden. Jongeren worden wel beïnvloed door wat zij zien in hun omgeving, bijvoorbeeld van andere jongeren die meer mogen. Jongeren zouden ook bij leeftijdgenoten moeilijk terecht kunnen (vooral meisjes) in verband met roddel en sociale controle. De beperkingen en het niet kunnen praten leveren frustraties op. Deze worden nog versterkt door de grote verschillen met Surinaamse leerlingen, die veel meer mogen, veel vaker uitgaan, ook meer uit een 'praatcultuur' komen en daardoor beter voor hun eigen mening opkomen. Voor de school zijn deze verschillen binnen klassen lastig om mee om te gaan. De sterke nadruk op 'goed' en 'slecht' die de school observeert in de opvoeding in veel Turkse en Marokkaanse gezinnen, maakt dat jongeren die over de schreef gaan (op school) 'slecht' gedrag stelselmatig ontkennen. Het is moeilijk om daar op school over te praten, leerprocessen op gang te brengen. De school observeert dat er veel agressief gedrag is in de klas en verklaart dit uit onmacht bij jongeren.

Veel jongeren zouden een negatief zelfbeeld hebben en denken dat ze geen kansen hebben. Het ontbreekt hen aan positieve rolmodellen als het gaat om succes op de arbeidsmarkt. Er is veel werkloosheid onder jongeren in Noord. Behalve op de arbeidsmarkt (stages, kansen op werk) worden jongeren ook bij jongerencentra buitengesloten (als zij als groep aankomen). Jongeren hebben vaak veel persoonlijke problemen (schulden, verslavingen, breuk met familie) waarmee ze maar op weinig plekken terecht kunnen.

Opvoeding

De school observeert een sterke scheiding tussen buiten en binnen in veel Turkse en Marokkaanse gezinnen. Een bevinding die ook in eerder opvoedingsonderzoek naar voren is gekomen (bijvoorbeeld Pels 1998). Kort gezegd: opvoeding op school is de taak van de school, opvoeding buiten van de politie, thuis zijn de ouders verantwoordelijk. Dit maakt het moeilijk over lastig gedrag van kinderen op school te praten met ouders. Ook omdat zij dit gedrag niet herkennen (van thuis). Ouders ontkennen problemen, mede vanwege schaamte.

Ouders hebben weinig kennis van het schoolsysteem en kunnen kinderen daarom moeilijk steunen. Vooral vmbo-leerlingen zouden weinig steun krijgen van ouders in de schoolloopbaan, bij havo/vwo-leerlingen zouden ouders er meer 'bovenop zitten'. In het primair onderwijs is nog wel sprake van ouderbetrokkenheid, maar in het voortgezet onderwijs niet meer.

Er zou sprake zijn van veel pedagogische onmacht bij ouders, mede door het grote beroep dat zij doen op kinderen om te tolken (dit leidt tot rolomkering), maar ook omdat ouders in bepaalde opzichten geen rolmodel (kunnen) zijn voor kinderen, met hun lage opleiding, slechte taalbeheersing en ongunstige economische positie.

In een aantal gezinnen zouden communicatieproblemen ontstaan tussen ouders en jongeren, door de slechte Nederlandse taalbeheersing van ouders enerzijds, en het feit dat de jongeren de taal uit het herkomstland van de ouders slecht beheersen anderzijds. De problemen worden versterkt doordat er in het algemeen weinig aandacht is voor communicatie tussen ouders en kinderen. Er zijn veel taboeonderwerpen en ouders vragen niet door bij problemen. Dit beeld zou vooral opgaan voor Turkse en Marokkaanse gezinnen. Volgens de school krijgen Surinaamse kinderen in vergelijking

meer vrijheden en communiceren ze meer met ouders. Dit beeld komt ook overeen met landelijk onderzoek (Pels, 2000).

Onder andere geïnterviewden uit het opbouwwerk, buurtvaders en de jeugdhulpverlening geven aan dat moeders in Marokkaanse en Turkse gezinnen vaak de belangrijkste opvoeder zijn en spil in het gezinsleven. Voor straffen verwijzen zij echter vaak naar vaders, of ze dreigen met de strenge hand van vader. Kinderen zouden mede als gevolg van deze strategie minder naar moeders luisteren dan naar vaders. Vaders herkennen de (controle) problemen die moeders signaleren daardoor niet en partners versterken elkaar niet in de opvoeding of krijgen er conflicten over, met onder andere scheidingen als gevolg.

Er zijn verschillende potentiële conflictpunten tussen ouders en kinderen, zo merken Marokkaanse sleutelinformanten op. Ouders willen dat kinderen naar Arabische les gaan, zodat ze over hun eigen achtergrond leren (onder andere uit angst voor teveel verwestering); kinderen hebben er geen zin in en de kwaliteit van de lessen motiveert weinig. Ook ouders motiveren/stimuleren kinderen weinig in het volgen van de lessen. Een ander punt is de grote prestatiegerichtheid in veel gezinnen, met tegelijkertijd weinig praktische ondersteuning bij de schoolloopbaan door ouders.

Opvoedondersteuning

Ouders van migrantenherkomst zijn volgens de ervaring van verschillende geïnterviewden niet gewend te reflecteren op hun opvoeding, of op hun aandeel in of invloed op gedragsproblemen van kinderen (bijvoorbeeld problemen door veel verwennen of weinig structuur aanbieden). Ze voelen zich snel aangevallen als ze worden aangesproken op de opvoeding en willen er niet graag over praten, mede vanwege schaamte. Opvoedproblemen worden vaak geïnterpreteerd in termen van 'het lot' (bijvoorbeeld in Marokkaanse gezinnen. De dagelijkse problemen, rond financiën, huisvesting, werk enzovoorts, zijn bovendien soms zo groot dat ouders andere prioriteiten hebben dan heel bewust bezig te zijn met de opvoeding. Het ontbreken van sociale controle rond gezinnen bemoeilijkt het opvoeden en maakt dat ouders zich nog sneller aangevallen voelen. In het algemeen zouden veel (kansarme) ouders in Noord weinig 'geprotoprofessionaliseerd' zijn. Ze richten zich weinig op internet en/of bladen voor informatie over opvoeding en ontwikkeling en hebben weinig basiskennis over ontwikkelingsfasen.

Daar komt bij dat er bij veel (onder andere migranten)ouders wantrouwen bestaat ten aanzien van de jeugdhulpverlening en van aanbieders van opvoedondersteuning. Samen met onbekendheid en (angst voor) bureaucratie maakt dit dat ouders weinig beroep doen op het reguliere aanbod. Vooral alleenstaande moeders, maar ook andere ouders, zouden bang zijn hun kinderen kwijt te raken, als ze hulp vragen. Dit probleem, van wantrouwen en afstand tot professionele opvoedondersteuning, is in literatuur over migrantengezinnen ook uitgebreid gedocumenteerd (zie bijvoorbeeld Pels, Distelbrink en Postma 2009).

1.3. *Het aanbod*

De inventarisatie was onder andere gericht op het in kaart brengen van het aanbod van opvoedondersteuning, formeel en informeel, in het stadsdeel. Deze paragraaf beschrijft het beeld dat naar voren is gekomen, te beginnen met de formele aanbieders.

Reguliere instellingen: OKC, Jeugdzorg

OKC's bestaan in Amsterdam Noord al relatief lang, sinds 2002/2003. Er zijn er vier: in Banne, Nieuwendam, Tuindorp Oostzaan en Oud Midden Noord. De OKC's hebben, naast GGD-medewerkers die er de jeugdgezondheidszorg uitvoeren (0-4 jaar), voor opvoedondersteuning opvoedadviseurs in huis. Deze zijn in dienst van de welzijnsorganisatie Kansweb en houden op de OKC's spreekuur. Voor ouders met kinderen in de tienerleeftijd (10-14) bieden ze opvoedcursussen aan (zoals Opvoeden &

Zo, Beter omgaan met Pubers en Positief Opvoeden (Triple P). Ouders worden voor cursussen geworven via de spreekuren en de scholen, via brochures/folders en mond-tot-mond reclame. De pedagogisch adviseurs werken ook op scholen voor primair onderwijs, bij peuterspeelzalen en kinderdagverblijven. Daar worden bijvoorbeeld themabijeenkomsten georganiseerd. Een aanbod 'opvoedondersteuning in de thuissituatie' is in ontwikkeling vanuit het OKC.

De OKC's tellen in totaal vijf opvoedadviseurs, waarvan één Marokkaanse. De laatste werkt in de wijk Oud Midden Noord. De opvoedcursussen worden (anders dan in Slotervaart en Zuidoost) gegeven in de buurthuizen. De opvoedsteunpunten zitten daar, dat wil zeggen de opvoedadviseurs werken er (hebben daar hun bureau). De opvoedspreekuren vinden echter in het OKC zelf plaats. Doel is dat alles op termijn in het OKC wordt geconcentreerd (waarbij opvoedspreekuren wel in buurthuizen kunnen plaatsvinden).

Kansweb heeft behalve de opvoedadviseurs ook oudercontactfunctionarissen in dienst, die ouders op scholen kunnen doorverwijzen naar opvoedondersteuning. Het OKC is op het moment druk met 'doorontwikkeling' van het aanbod tot 12 jaar. In het OKC zijn ook drie VETC-ers (Voorlichters Eigen Taal en Cultuur) van de GGD actief. Zij ondersteunen verloskundigen en organiseren bijeenkomsten/cursussen voor Turkse en Marokkaanse jonge of aanstaande moeders. De GGD biedt stedelijk overigens ook zelf cursussen opvoedondersteuning aan (bijvoorbeeld Beter omgaan met pubers), los van het OKC. Onder andere scholen en zelforganisaties zijn afnemers.

Een volledig beeld van jeugdzorg is niet verkregen in de inventarisatie. Dit was ook geen expliciet doel: de inventarisatie richtte zich vooral op preventieve steun bij de opvoeding. Wel is gesproken met Spirit. Deze organisatie is deels op (semi)preventief terrein actief, bijvoorbeeld via Nieuwe Perspectieven Preventief, waar scholen (Zorg-adviesteams (ZATs)) en jeugdnetwerken 12+ veel naar doorverwijzen. Spirit werkt outreachend en betreft het hele gezin bij de hulpverlening. Naast Spirit is onder andere Altra een partij die zich richt op tieners (en hun ouders) met wie het niet goed gaat. Opvallend is dat Spirit onder andere werkt met een categorie jongeren die eigenlijk bij Bureau Jeugdzorg thuishoort. Soms komen jongeren met grotere problemen terecht bij Nieuwe Perspectieven Preventief (NPP), in plaats van bij BJZ, waarnaar ze eigenlijk zijn doorverwezen. Voor NPP is geen indicatie nodig. Spirit is laagdrempeliger, wordt makkelijker ingeschakeld, heeft minder te kampen met het wantrouwen dat er bij ouders bestaat ten aanzien van Bureau Jeugdzorg (bijvoorbeeld de angst dat kinderen worden afgepakt). Daarnaast kan de hulp snel worden ingezet. Bij Bureau Jeugdzorg is sprake van wachtlijsten. Spirit biedt ook Triple P aan en werkt daarbij soms samen met Kansweb. De instellingen verzorgen samen Triple P cursussen (niveau 4/5).

Scholen

Scholen zijn, vanwege het directe contact met ouders, een belangrijke potentiële partner bij het aanbieden van laagdrempelige opvoedondersteuning. Scholen voor primair onderwijs hebben we niet gesproken voor deze inventarisatie. Via interviews met Kansweb en het OKC is wel een beeld verkregen van steun bij de opvoeding die op po-scholen plaatsvindt en van de samenwerkingsrelaties met het OKC.

Er is een groot aantal scholen voor primair onderwijs in Amsterdam Noord. Op sommige scholen worden cursussen voor ouders gegeven. 'Beter omgaan met pubers' wordt onder andere in samenwerking met Kansweb aangeboden aan ouders van kinderen in groep 8, net voor de overgang naar het voortgezet onderwijs dus. Ouders komen daarnaast in contact met pedagogisch adviseurs via de ouderkamers die op elke school bestaan (vooral gericht op de jonge leeftijdsgroepen). Op zes po-scholen zijn op het moment van onze inventarisatie opvoedadviseurs actief met spreekuren/cursussen: Krijtmolen, Poolster, Satelliet, Klimop, Amstelmeer en Doris Rijkers. Vooral de contacten met Krijtmolen (Oud Midden Noord) en de Doris Rijkersschool (wijk Banne, zwarte school) lopen goed. Bedoeling is op korte termijn nog met acht scholen uit te breiden. Het doel op redelijk korte termijn is dat er op elke po-school in het stadsdeel opvoedondersteuning komt. Op termijn ook op iedere vo-school.

Voor ouders met tieners is ook het voortgezet onderwijs in potentie van belang als 'vindplaats' om opvoedondersteuning aan te bieden. Kansweb werkt samen met enkele vo-scholen, waaronder Over IJ, Damstede, Rosa en Waterlant College. Damstede biedt elk jaar twee cursussen opvoedondersteuning aan. Bij Over IJ worden cursussen gepland aansluitend bij de tien minuten gesprekken. Met het Waterlant college is een interview gehouden⁶. Deze school voor vmbo en mbo valt op door een grote inzet en wil om ouders te bereiken en te ondersteunen bij de opvoeding en jongeren 'binnenboord' te houden op school (onder andere in samenwerking met Spirit)⁷. Als er leerlingen zijn met problemen, wordt gezocht naar aanpakken waarbij met ouders wordt samengewerkt vanuit het uiteindelijke gezamenlijke belang van school, leerling en ouders: het behalen van het diploma.

De school heeft (in het verleden) twee medewerkers voor een deel van de week vrijgesteld om jongeren met problemen en hun ouders te begeleiden (in samenwerking met Spirit) en zo doorverwijzing naar de hulpverlening te voorkomen. De schoolleiding probeert ouders meer bij de school te betrekken via o.a. verplichte aanwezigheid bij uitreiking van rapporten en door persoonlijk contact met de ouder als het kind naar huis is gestuurd vanwege conflicten. De school heeft een cursus voor ouders met pubers aangeboden op een ouderavond (maar hierop kwam te weinig respons) en laat ouders kwaliteitszorgenquêtes invullen bij rapportavonden van de 1e en 2e klas. Voorts geeft de school in het eerste jaar voorlichting over het schoolsysteem. Het Waterlant College geeft aan ouders nog beter te willen bereiken dan nu. De school werkt voor ondersteuning van gezinnen tot slot samen met Doras (maatschappelijk werk/schuldhelpverlening) en Bureau Jeugdzorg (medewerker in de school). Een deel van het schoolmaatschappelijk werk wordt vanaf komend schooljaar (2009/2010) overigens neergelegd bij Spirit.

Zelforganisaties en bottom-up initiatieven

Noord telt volgens betrokkenen een relatief groot aantal zelforganisaties. Binnen een aantal daarvan wordt opvoedondersteuning gegeven. Zelforganisaties worden in het stadsdeel goed ondersteund door het opbouwwerk Solid, die twee Marokkaanse opbouwwerkers in dienst heeft. Zij ondersteunen respectievelijk mannen- en vrouwenorganisaties. Daarnaast is er de Stichting Dovo (Diversiteitsoverleg Vrijwilligersorganisaties). In Dovo zijn zowel zelforganisaties als moskeeën, buurtvaders, et cetera verenigd. Vrijwilligers van zelforganisaties vinden via deze ondersteuningsorganisaties hun weg naar de reguliere instellingen voor opvoedondersteuning, om ouders naar door te verwijzen of om er mee samen te werken. Dat wil zeggen, vooral naar de GGD. Naar Kansweb/OKC verwijst het opbouwwerk minder door.

Verschillende zelforganisaties bieden opvoedondersteuning aan in groepsverband. Dit gebeurt, mede vanwege de ondersteuning via Solid, vaak in samspraak met de GGD. Daarnaast worden zelforganisaties (en moskeeën) veel benaderd voor individuele ad hoc steun bij de opvoeding. Zij bieden hulp en een luisterend oor. Ze zijn voor ouders vertrouwenspersonen, evenals de voedselbanken en het Leefkringhuis. De laatste organisatie, die zich onder andere richt op schuldhelpverlening en opvang van kinderen bij problemen, wordt door verschillende personen genoemd als belangrijke partij in het stadsdeel. Het Leefkringhuis werkt onder andere samen met de buurtvaders.

Solid spant zich in voor deskundigheidsbevordering en empowerment van vrijwilligers bij zelforganisaties (bijvoorbeeld door vrijwilligersorganisaties te wijzen op het belang van participeren in besluitvorming). Onder andere de Marokkaanse opbouwwerkster met wie we spraken, signaleert dat er sprake is van overbelasting bij vrijwillig(st)ers die veel vragen van gezinnen krijgen. Daarbij speelt mee dat vrijwilligers niet gemakkelijk doorverwijzen naar reguliere instellingen, mede vanwege wantrouwen (negatieve verhalen die rondzingen in de gemeenschap) en een te geringe kennis van de sociale kaart. Er is meer deskundigheidsbevordering nodig voor vrijwilligers. Er is een vrijwilligersacademie in Noord, maar die is niet erg gericht op diversiteit. Er zijn wel enkele relevante initiatieven, naast de ondersteuning die Solid geeft. Dovo heeft recent (met steun van het

⁶ Met Over IJ is dit helaas niet gelukt. Deze school werd ook genoemd als actieve school

⁷ Een deel van de informatie in deze paragraaf is afkomstig uit het interview met Spirit

stadsdeel) een congres georganiseerd over het gat tussen migranten/zelforganisaties en hulpverleners die werken met gezinnen. Kansweb en de GGD waren daarbij onder andere uitgenodigd, evenals zelforganisaties en de voedselbank. Het opbouwwerk signaleert dat reguliere organisaties wel worden gevonden door zelforganisaties, maar dat er omgekeerd niet veel gebeurt.

Eén van de genoemde relevante organisaties die actief is op het gebied van opvoedondersteuning in het stadsdeel is vrouwenorganisatie Amani (Marokkaans). Daarnaast Cleopatra (een Egyptische organisatie) en stichting Salaam (Marokkaans). Met deze organisaties is nog niet persoonlijk gesproken voor de inventarisatie. Allen zijn genoemd door - en aangesloten bij - de Vrouwenlijn (zie onder)⁸. Stichting Amani zou zelf de problemen in kaart hebben gebracht waar vrijwilligers als vertrouwenspersonen van ouders tegenaan lopen en heeft ook aanbevelingen gedaan om het werk van vertrouwenspersonen te verbeteren. Salaam is op het moment minder actief vanwege gebrek aan vrouwkracht.

Daarnaast is er gesproken met de buurtvaders in Noord. De functie 'buurtvader' wordt gefinancierd door het stadsdeel. Er zijn zowel Turkse, Marokkaanse als Surinaamse vaders bij aangesloten. Ze spreken op straat jongeren aan, weten hun vertrouwen te winnen en helpen ze, verwijzen ze door. De buurtvaders werken onder andere veel samen met moskeeën, belangrijke vindplaatsen voor opvoedondersteuning. Daarnaast werken ze met migrantenzelforganisaties en Thuis op Straat (TOS), die begeleide vrijetijdsbesteding aanbiedt op pleinen. Buurtvaders geven te kennen dat bij verschillende zelforganisaties in Noord opvoedondersteuning wordt gegeven, zoals Beter omgaan met pubers. Ook in moskeeën zou opvoeding een onderwerp van gesprek zijn en worden er thema-avonden georganiseerd rond opvoeding. Buurtvaders overleggen jaarlijks enkele keren met scholen, buurtbeheer, moskeeën, TOS en het Leefkringhuis. Buurtvaders noemen Stichting Arahman, Stichting Albougashi en Stichting Al Moutaqi die in samenwerking met professionals Beter omgaan met pubers (BOP) geven in Noord.

Een aantal vrouwenorganisaties is verenigd in de Vrouwenlijn. Deze organisatie is ontstaan in 2000, op initiatief van het stadsdeel dat veel nieuwe plannen had in Noord en de stem van vrouwen miste, vooral van migrantenvrouwen. In beginsel sloten zich veel individuen aan, langzaam ook organisaties (of er ontstonden nieuwe organisaties). Vanuit de Vrouwenlijn zijn medewerkers van zelforganisaties ook getraind, bijvoorbeeld in de vierjarige kaderopleiding 'Zelf aan het roer'. Ook is er een vrouwencentrum gekomen (EVA). De Vrouwenlijn signaleert dat veel vrijwilligsters op een gegeven moment de stap maken naar een betaalde baan; werk in vrijwilligersorganisaties stagneert daardoor. Vooral Marokkaanse organisaties (hoge organisatiegraad) zouden de weg naar professionele opvoedondersteuning, met enige hulp van Vrouwenlijn, prima weten te vinden. Turkse organisaties minder, maar die zouden er ook minder op gericht zijn. Ze zijn meer 'naar binnen gericht', aldus een geïnterviewde. Een voorbeeld is de organisatie Al Koubra (gelieerd aan Milli Görüs). De Vrouwenlijn werkt veel samen met het moedercentrum Dounia Zade, gelieerd aan Kansweb. Daar komen veel Turkse vrouwen.

Er is een Participatieteam (P-team) actief in het stadsdeel, waarin deels vrouwen zitten die bij de vrouwenorganisaties (en de Vrouwenlijn) zijn aangesloten. Het P-team houdt zich onder andere bezig met de problemen die 'alleengaande' moeders tegenkomen; moeders die wel een partner hebben maar daar weinig op kunnen steunen bij de opvoeding, of er helemaal alleen voor staan. Zo heeft het P-team in mei 2009 een bijeenkomst belegd met vertegenwoordigers van reguliere organisaties en alleengaande/staande vrouwen. Daarbij was Jeugdzorg overigens de grote afwezige, evenals de Dienst Werk en Inkomen. Dit terwijl er over Jeugdzorg de meeste klachten zouden zijn bij alleengaande/alleenstaande moeders. Het P-team geeft voorts onder andere voorlichting aan zelforganisaties over 'Eigen kracht conferenties'. Dit is een methodiek voor empowerment van individuele vrouwen/gezinnen, waarbij bijvoorbeeld informele hulpbronnen rond het gezin worden gebundeld om mee te denken over problemen en oplossingen. Het P-team wil ook gaan werken met

⁸ Marokkaanse mannenorganisaties zijn verenigd in de MUN (Marokkaanse Unie Noord).

steunvrouwen, intermediairs die meegaan met moeders/vrouwen naar instanties. Hiermee zijn goede ervaringen opgedaan in Nieuw West.

Een interessant bottom-up initiatief in het stadsdeel, genoemd door het opbouwwerk, betreft een groep leerkrachten uit het voortgezet onderwijs met een migrantenachtergrond (Marokkaans), die kinderen (12+) helpen bij huiswerk. Kinderen kunnen bij hen vragen stellen over vakken. De docenten geven kinderen ook Arabische les in het weekend.

Al met al lijkt er sprake van een goed ondersteund palet aan zelforganisaties die ook opvoedondersteuning aanbieden in samenwerking met vooral de GGD. Tussen de zelforganisaties en de ondersteunende instellingen als de Vrouwenlijn en Solid enerzijds en reguliere instellingen die opvoedondersteuning geven, zoals de opvoedadviseurs van het OKC (Kansweb), scholen en Spirit anderzijds, bestaat weinig tot geen samenwerking. Andersom noemen het OKC, Spirit en scholen de zelforganisaties ook niet. OKC en Spirit zijn meer gericht op scholen als samenwerkingspartners. In dit opzicht lijkt er sprake van tamelijk gescheiden circuits. Mogelijk speelt daarbij mee dat het 'gat' tussen vraag en aanbod van opvoedondersteuning in Noord niet alleen bestaat voor ouders met een migrantenachtergrond, maar ook geldt voor een bepaalde subgroep autochtone gezinnen.

1.4. Aansluiting aanbod bij behoeften ouders

Een belangrijk onderwerp in de inventarisatie was de mate waarin het bestaande aanbod aansluit bij de vragen of problemen van (migranten)ouders. Enkele algemene opmerkingen die hierover gemaakt zijn, zijn al aan de orde geweest in paragraaf 1.2. Veel ouders wantrouwen reguliere instellingen en er is sprake van een taalbarrière. Daarnaast zeggen respondenten dat het bestaande aanbod aan opvoedondersteuning niet aansluit bij de beleving van ouders. Er zou volgens een aantal geïnterviewden wel veel aanbod zijn (ook in eigen kring), maar ouders worden niettemin moeilijk bereikt door of kloppen niet snel aan voor hulp bij reguliere partijen zoals Kansweb/OKC. Echt inzicht in de vraag welke groepen ouders wel of niet bereikt worden ontbreekt overigens. Ambtenaren noemen dit als belangrijk vraagpunt. In het onderstaande gaan we nog wat uitgebreider in op de genoemde punten. Daarbij komt ook de toepasbaarheid van Triple P ter sprake.

Afstand

Volgens sommigen zouden migrantenouders het aanbod niet weten te vinden. Maar er spelen ook andere zaken, die volgens anderen belangrijker zijn. Als je migrantenouders wilt bereiken moet je langer investeren, aldus een opbouwwerker. Vertrouwen opbouwen kan lang duren. Het kan al met kleine dingen fout gaan en verhalen zingen snel rond in de (Marokkaanse) gemeenschap. Wantrouwen ten aanzien van het OKC (als verlengstuk van Bureau Jeugdzorg) en de beperkte geneigdheid om over opvoeding met buitenstaanders te praten, zijn belangrijke knelpunten. Ook het opbouwwerk geeft te kennen dat het moeilijk is ouders daadwerkelijk door te geleiden naar professionele hulp vanwege dit soort belemmeringen en daarnaast omdat ouders terugdeinzen voor de bureaucratie. Schaamte, niet gewend zijn over opvoeding te praten met een buitenstaander bij kleine problemen en angst kinderen kwijt te raken spelen mee, evenals niet gewend zijn te reflecteren op de eigen opvoeding. Zie ook paragraaf 1.2.

Inhoud

De inhoud van het opvoedaanbod zou ook niet altijd even goed aansluiten. Voor veel ouders is fysieke straf bijvoorbeeld niet verkeerd; zij zijn daarom weinig geneigd naar een opvoedcursus te gaan waarin slaan als 'fout' wordt aangemerkt. Het opbouwwerk benadrukt onder andere het belang van het gebruiken van herkenbare casussen om beter aan te sluiten. Het is zaak om daarbij meer verhalend, niet met een beschuldigend vingertje, problemen als verwennen en weinig

structuur aan te kaarten. Het bestaande aanbod zou te veel uitgaan van vaardigheden die ouders niet beheersen, zoals belonen van kind bij gewenst gedrag en negatief gedrag negeren. Dit spreekt niet tot de verbeelding van migrantenouders, het is te weinig herkenbaar; een te grote stap. Het aanbod zou de taal van moeders moeten spreken, letterlijk en figuurlijk. De behoefte aan diversiteitsgevoelige opvoedondersteuning zou groot zijn bij migrantenouders. Deels voorzien zelforganisaties daarin, in samenwerking professionals, maar die kunnen niet alles (en moeten dat ook niet willen). Ze moeten een brug zijn naar reguliere hulp waar ouders zich ook thuis moeten kunnen voelen, zo wordt gesteld.

Interculturalisatie

Een vraag die aan de orde is geweest is: helpt interculturalisatie van het OKC? Kansweb heeft één Marokkaanse medewerkster die al lang werkzaam is in de opvoedondersteuning. Zij bereikt vooral Marokkaanse ouders. Andere allochtone ouders komen niet vanzelf op haar af. Overigens, Turkse ouders zouden minder 'hangen' aan een opvoedadviseur uit de eigen etnische groep. Het is overigens niet altijd gemakkelijk om een professional te vinden uit herkomstgroepen die de Nederlandse taal voldoende beheerst, is de ervaring van Kansweb. Ook scholen zetten medewerkers van dezelfde herkomst als ouders in om ouders beter te bereiken. Bijvoorbeeld docenten, die bij communicatieproblemen met ouders zorgen voor bemiddeling/verheldering. Dit laat onverlet dat ook de school er soms moeilijk in slaagt ouders te interesseren voor opvoedondersteuning op school.

Triple P

In de interviews is specifiek gevraagd naar de diversiteitsgevoeligheid van Triple P, het programma waarmee alle professionals in Amsterdam sinds kort werken. Ambtenaren menen dat Triple P goed werkt. Ook Spirit is positief, bijvoorbeeld over de tipsheets. Die geven concrete informatie, bijvoorbeeld over hoe je complimenten geeft. Daar hebben ouders grote behoefte aan. In andere stadsdelen komen ook andere geluiden naar voren (zie hoofdstuk 2 en 3). Bijvoorbeeld: Triple P is te talig, teveel formulieren die ingevuld moeten worden (schrikt af), huiswerkopdrachten sluiten niet aan bij ouders, het programma komt niet tegemoet aan specifieke opvoedingsbehoeften van migrantenouders, et cetera. Een aantal van deze punten komt met betrekking tot opvoedondersteuning in het algemeen ook naar voren in Noord (zie boven). Mogelijk is dit punt (geschiktheid Triple P) niet voldoende uitgediept in de interviews. Ambtenaren geven bij navraag aan dat ook in Noord wel degelijk speelt dat Triple P te talig is. Overigens geldt dit niet alleen voor migrantenouders. Ook voor autochtone ouders uit sociaal zwakkere milieus is het aanbod niet altijd geschikt. Daarnaast wijst een geïnterviewde nog op een ander punt betreffende de toepasbaarheid van Triple P voor ouders met tieners. Triple P zou niet meer geschikt zijn vanaf het moment dat kinderen gaan 'pre-puberen'. Alleen in Noord (uniek in Amsterdam) draait een pilot Triple P voor tieners (ook in Zaanstreek en Waterland en andere delen van Nederland). Kansweb voert dit aanbod uit, naast Altra (in het kader van Altra Boppi, hulp voor jongeren met problemen) en Spirit. Er is al enkele keren een groeps cursus gegeven. Verder is er nog weinig over bekend.

1.5. Samenwerking tussen instellingen: goede voorbeelden?

Zijn er goede voorbeelden van samenwerking tussen instellingen? Zelforganisaties of migranteninitiatieven werken volgens de interviews goed samen met onder andere de GGD en het Leefkringhuis, maar weinig tot nauwelijks met opvoedadviseurs van het OKC. Ook tussen zelforganisaties en scholen is er weinig samenwerking (hoewel er wel veel vrouwen via zelforganisaties als oudercontactfunctionaris gaan werken). Wel tussen scholen en Kansweb/OKC.

Uit de interviews blijkt dat zowel de reguliere organisaties als de zelforganisaties en ondersteunende organisaties als het opbouwwerk vragen, twijfels, vooroordelen en/of negatieve ervaringen hebben ten aanzien van meer samenwerking of doorverwijzing. Bijvoorbeeld, bij Kansweb vraagt men zich af hoe samen te werken met migrantenorganisaties en zijn er twijfels of samenwerking met deze organisaties wel de beste weg is om ouders beter te bereiken; men ziet er meer in de lijn via scholen verder uit te bouwen. Solid geeft aan Kansweb en zelforganisaties in het verleden wel eens bijeen te hebben gebracht om verwachtingen en wensen met betrekking tot samenwerking uit te wisselen. De inbreng van Kansweb viel daarbij tegen. Maar ook zelforganisaties zijn terughoudend. Een aantal heeft, net als de ouders die ze vertegenwoordigen, wantrouwen ten aanzien van reguliere opvoedondersteuning en wil problemen liever 'binnenhouden', ook al kennen ze het aanbod. Ze geven informatie/folders over reguliere opvoedondersteuning niet door aan ouders. Ook speelt daarbij mee dat zelforganisaties soms de indruk hebben niet als gelijkwaardige partner te worden gezien door reguliere instellingen, terwijl de laatsten vaak wel hun ideeën zouden overnemen. Kansweb meent overigens dat het opbouwwerk soms de afstand tussen zelforganisaties en het reguliere aanbod mede in stand houdt.

Ambtenaren menen dat er op het punt van samenwerking met zelforganisaties nog veel te winnen is. De visie die ze daarbij hebben is: opvoedondersteuning bij zelforganisaties als eerste bron van steun voor ouders is een goede weg, mits de ondersteuning wordt gegeven in samenwerking met professionals (Kansweb/GGD). Het stadsdeel vraagt zich ook af of zelforganisaties niet meer ingeschakeld zouden kunnen/moeten worden voor voorlichting over het onderwijs. Tot nu toe worden migrantenouders nog onvoldoende bereikt. Ook andere partijen (bijvoorbeeld de Vrouwenlijn) zijn er van overtuigd dat de samenwerking met migranteninitiatieven veel beter kan (en zou moeten). Zie ook de al genoemde initiatieven op dit terrein, bij het P-team en Dovo. Professionals zouden zich actiever kunnen opstellen om migranten te bereiken. Tegelijkertijd is er extra steun voor vrijwilligers(organisaties) nodig om zelf niet overbelast te raken en meer de brug te kunnen slaan naar het reguliere aanbod: deskundigheidsbevordering en meer kennis van de sociale kaart. Daarbij hoort ook erkenning voor hun zware taak als bruggenbouwer.

1.6. Inhoudelijke adviezen uit inventarisatieronde

Tot slot noemen we hier enkele inhoudelijke adviezen die door verschillende betrokkenen zijn genoemd om opvoedondersteuning beter te laten aansluiten bij migrantenouders.

Taal

Spirit geeft het advies het aanbod beter te laten aansluiten bij de taal van ouders, zowel letterlijk, als wat abstractieniveau betreft. Bij een aanbod aan ouders verdient het de voorkeur om te starten met voorlichting, bijvoorbeeld over ontwikkelingsfasen, en dan pas vaardigheden, zoals onderhandelen met pubers aan te leren, aldus deze organisatie.

Dichtbij ouders

Ambtenaren raden aan om een structurele samenwerking op te zetten met scholen en partijen eromheen, om oudercontacten en opvoedsteun via scholen beter te realiseren. Kansweb meent dat leerkrachten en opvoedadviseurs nog meer outreachend kunnen werken: meer op huisbezoek, meer luisteren naar ouders. Vooral om vaders beter te bereiken. Te beginnen met een paar gemotiveerde leerkrachten op scholen, die kunnen het dan in het team inbrengen.

Een andere wijze om dicht bij ouders te komen is goed gebruik te maken van zelforganisaties. Zij zijn de 'voelsprietten' naar de burgers in de wijk en hebben veel kennis over doelgroepen. Ouders vertrouwen hen hun opvoedproblemen toe en verwachten van hen oplossingen. Zelforganisa-

ties moeten wel kunnen doorverwijzen. Op dat gebied valt nog wel wat te winnen (overwinnen wantrouwen bij zelforganisaties zelf, leren de ouder te begeleiden om vertrouwenspersoon los te laten en de stap te maken naar hulpverlening). Dit vergt ook dat zelforganisaties vertrouwen hebben in reguliere instellingen en zich als gelijkwaardige partner behandeld voelen (en niet alleen worden benaderd voor werving als een plan er al kant en klaar ligt, aldus het opbouwwerk). Professionals onderschatten vaak de kunde en kennis die bij zelforganisaties aanwezig is. De brugfunctie kan beter worden uitgewerkt. Moskeeën moeten ook niet worden vergeten als potentiële samenwerkingspartner voor opvoedondersteuning. Samenwerking met rolmodellen of voorbeeldfiguren kan een manier zijn om taboeonderwerpen als seksuele voorlichting te kunnen bespreken met ouders.

Samenwerking met zelforganisaties beter ondersteunen

Vanuit het stadsdeel zou beleid ontwikkeld kunnen worden om de samenwerking tussen zelforganisaties en reguliere instellingen beter te ondersteunen. Nu is de samenwerking vaak ad hoc en zijn er niet altijd goede faciliteiten of vormen van ondersteuning.

Ouders meer als gelijkwaardige partners

De buurtvaders menen dat er veel te winnen is door ouders meer te betrekken als gelijkwaardige partners, hun eigen opvoeddeskundigheid meer een plek te geven. Opvoedingsondersteuners moeten ervoor waken ouders het gevoel te geven dat ze het slecht doen. Professionals hebben nog vaak een te weinig open houding ten aanzien van opvoedstijlen die migrantenouders hanteren.

2. Inventarisatie Amsterdam Slotervaart

2.1. Inleiding

Voor de Kenniswerkplaats Tienplus is in drie stadsdelen een inventarisatie uitgevoerd. Doel ervan was een globaal beeld te krijgen van het aanbod van laagdrempelige preventieve opvoedondersteuning voor ouders met tieners (10-14 jaar), in zowel migrantengemeenschappen (informeel aanbod) als reguliere instellingen zoals het Ouder-en-Kind Centrum (OKC). Een belangrijke vraag daarbij was in hoeverre het aanbod aansluit bij behoeften van ouders in het stadsdeel, vooral ouders van migrantenherkomst, en in hoeverre instellingen met elkaar samenwerken in opvoedondersteuning. In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van de bevindingen in Amsterdam Slotervaart.

Interviews

In de maanden april, mei en juni hebben interviewers van het Verwey-Jonker Instituut 15 gesprekken gehouden in Amsterdam Slotervaart. Gesproken is met ambtenaren, vertegenwoordigers van Ouder-en-Kind Centra, migrantengroepen (vrijwilligersorganisaties, een moskee en bureaus uit migrantenkring met eigen aanbod) en scholen (primair onderwijs en voortgezet onderwijs). Voor de selectie is afgegaan op suggesties van de geïnterviewden en van ambtenaren op stadsdeelniveau. In de bijlage staan de geïnterviewden genoemd.

2.2. Specifieke problemen en opvoedvragen in het stadsdeel

In deze en volgende paragrafen worden de bevindingen uit de inventarisatie besproken. Allereerst gaan we in op de probleemanalyse rond gezinnen en jongeren die uit de interviews naar voren is gekomen. De vraag luidde:

Met welke problemen kampen opvoeders in Slotervaart en welke opvoedvragen levert dat op?

Achtergrond

Slotervaart telt veel Marokkaanse bewoners, maar ook een tamelijk grote groep (ongeveer de helft van de Marokkaanse groep) Turken en Surinamers. Marokkanen maken in totaal 18% uit van de bevolking in het stadsdeel, dat is een beduidend hoger percentage dan stedelijk, en hun aandeel neemt toe. Autochtonen maken ruim tweevijfde uit van de bevolking. Onder 10-14 jarigen is de Marokkaanse groepering met 28% bijna net zo groot als de autochtone (31%) (informatie O+S Amsterdam, 1 jan. 2009). Het stadsdeel kent relatief veel gezinnen met een alleenstaande ouder. Volgens een recente analyse van O+S is één op de drie gezinnen een eenoudergezin (mondelijke informatie OKC).

Een beleidsadviseur benadrukt dat onder andere de moord op Theo van Gogh heeft gezorgd voor extra spanningen in het stadsdeel. De dreigende radicalisering van jongeren is een aandachtspunt, getuige ook het actieplan tegen radicalisering.

Het beeld uit de interviews

Aan de geïnterviewden is gevraagd welke problemen gezinnen en ouders, vooral van migrantenherkomst, in het stadsdeel hebben.

Dit om een eerste globale indruk te krijgen van de 'vraag' naar opvoedondersteuning, zoals ervaren door sleutelinformanten uit zowel migrantenkringen als professionals uit reguliere instellingen. In het onderstaande worden de genoemde punten besproken.

Vooraf past hier wel enige nuance. Er is expliciet gevraagd naar problemen die zich in gezinnen voordoen. Daarmee is het geschetste beeld vermoedelijk meer problematisch dan het gemiddelde beeld in (migranten)gezinnen dat uit opvoedingsonderzoek naar voren komt (zie bijvoorbeeld Pels, Distelbrink en Postma 2009; Pels 1998, 2000; Distelbrink 1998, 2000, Nijsten 1998). De kenniswerkplaats richt zich in eerste instantie op preventieve laagdrempelige opvoedondersteuning, op momenten dat ouders opvoedvragen hebben maar de problemen hen nog niet boven het hoofd groeien. Veel van de bevindingen over migrantenouders in het stadsdeel zijn vooral van toepassing op de Marokkaanse doelgroep in Slotervaart. De migrantenorganisaties/opvoedbureaus met wie we hebben gesproken in de inventarisatie richten zich namelijk in meerderheid op deze doelgroep.

Gezinsproblemen/context

Zoals gemeld in de inleiding van deze paragraaf, telt Slotervaart veel eenoudergezinnen. Het valt de sleutelinformanten op dat het aandeel eenoudergezinnen in Marokkaanse en Turkse kring toeneemt en dat dit veel opvoedstress oplevert (zie ook de analyse in Amsterdam Noord, hoofdstuk 2). Ook in (Turkse/Marokkaanse) tweeloudergezinnen is het zo dat moeders er deels alleen voorstaan of dat ouders in feite als gescheiden van elkaar leven. Dit kan spanningen opleveren voor de kinderen die in deze gezinnen opgroeien. De geïnterviewden menen dat naar verhouding in veel migrantengezinnen sprake is van spanningen tussen partners of huiselijk geweld. Daarnaast zouden veel moeders psychosomatische klachten hebben. Als gevolg daarvan hebben zij geen energie om te werken en de opvoeding goed ter hand te nemen. Ook bij vaders zouden zich tamelijk veel (depressie)gezondheidsklachten voordoen. Veel gezinnen kampen met armoede en/of werkloosheid; ouders zijn bezig met 'overleven'. Tot slot is relevant dat er in veel gezinnen sprake van een beperkte beheersing van de Nederlandse taal en/of analfabetisme. Binnen groepen bestaan wel verschillen. De jongere generatie zou meer zijn betrokken bij opvoeding, er bewuster mee bezig zijn (zie ook Pels 1998, 2000).

Problemen van jongeren

Veel jongeren in het stadsdeel hebben volgens geïnterviewde sleutelinformanten een weinig positief toekomstbeeld, weinig positieve rolmodellen, en niet zelden een beperkte leefwereld (vooral meisjes). Jongeren hebben vooral een extrinsieke motivatie (geld verdienen) bij beroepsoriëntatie, zo benadrukken sommigen. Een grote groep jongeren kampt met taal- en leerachterstand en er doen zich veel gedragsproblemen voor. Problemen ontstaan steeds op steeds jongere leeftijd; 12-minners zijn steeds vaker betrokken bij criminaliteit. Hierdoor hebben jongeren in Slotervaart meer kans dan vroeger om al jong met negatieve invloeden van *peers* te maken te krijgen. Veel kinderen worden in de ervaring van de geïnterviewden weinig begeleid bij de schoolloopbaan door hun ouders. In hun vrije tijd zijn kinderen relatief veel op straat aangewezen. In gezinnen is er vaak geen geld voor sportclubs en weinig kennis over gratis/goedkoop aanbod. Ook de kleine behuizing van veel gezinnen en het beperkte aanbod aan activiteiten voor jongeren in het stadsdeel maakt dat kinderen veel tijd op straat doorbrengen.

Enkele geïnterviewden observeren dat jongeren elkaar onderling controleren, over elkaar roddelen, en daarmee het gedrag van hun ouders kopiëren. In de Marokkaanse en Turkse gemeenschap is de sociale controle onderling sterk. Jongeren (vooral meisjes) hebben te maken met restricties en gedragsregels. Dit leidt tot frustraties maar ook tot problematische uitkomsten. Juist doordat jongeren stiekem dingen doen, glijden ze soms gemakkelijk af of krijgen ze te maken met zaken als ongewenste zwangerschap en/of verstoting.

Sommige kinderen zouden overbelast raken doordat ze teveel volwassen taken hebben in het gezin. Verschillende verwachtingen thuis en buiten zouden voorts identiteitsproblemen bij jongeren

veroorzaken. In veel gezinnen waarmee geïnterviewden te maken krijgen wordt weinig gepraat en kunnen ouders jongeren met dit soort problemen dan ook niet goed helpen.

Eén geïnterviewde stelt tot slot dat sommige Marokkaanse kinderen of jongeren problemen hebben als gevolg van de sterke 'aanraak'-cultuur bij jonge kinderen in gezinnen (kinderen worden veel geknuffeld door volwassenen). Kinderen zouden zich er soms niet prettig bij voelen maar zich nog onvoldoende kunnen weren, of er later door in de war raken.

Opvoeding

De opvoeding in veel (Marokkaanse) gezinnen in Slotervaart zou zich volgens verschillende sleutelinformanten kenmerken door weinig begrenzing door ouders, weinig structuur, te weinig aandacht voor en te weinig begeleiding van kinderen. Veel moeders voelen zich alleen staan voor opvoeding, vaders bemoeien zich pas met de opvoeding als dingen mis gaan. De opvoeding wordt voorts gekenschetst als warm, met veel zorg voor jonge kinderen maar weinig communicatie. Over verschillende onderwerpen, waaronder seksualiteit, wordt weinig gepraat. De opvoedstijl van veel ouders is als 'directief' te omschrijven, maar de controle zou weinig effectief zijn. Wat veel zou voorkomen, aldus de geïnterviewden, is dat kinderen worden 'afgekocht' met materiële beloning. Ouders hopen daarmee hun kinderen te laten luisteren en zijn teleurgesteld als ze alsnog het slechte pad opgaan of niet luisteren. Ze hebben het gevoel er alles aan te hebben gedaan om het kinderen naar de zin te maken.

De opvoedstijl van ouders sluit weinig aan bij de Nederlandse context, ouders vinden het moeilijk om te gaan met onder andere de mondigheid van (hun) kinderen in Nederland, aldus enkele geïnterviewden. Ouders voelen zich hierdoor onmachtig en weten niet hoe ze hun kinderen in Nederland naar volwassenheid kunnen begeleiden. Kinderen willen meer onderhandelen, ouders houden vast aan hiërarchie. Kinderen doen daardoor dingen achter rug van ouders om en dat patroon (niet eerlijk zijn) zet zich voort buiten het gezin. Overigens zou kinderen daarbij, als gevolg van de sterke nadruk op 'goed' en 'fout' in de opvoeding, worden aangeleerd altijd te ontkennen als ze buitenshuis op fout gedrag worden aangesproken.

De ouders hebben tot slot weinig kennis over de schoolloopbaan van hun kinderen. Tegelijkertijd (of misschien wel mede daarom) hebben ze daar irreële verwachtingen van. Pas als er sprake is van een laag schooladvies komen ouders naar school; een doorverwijzing naar speciaal onderwijs wordt moeilijk geaccepteerd.

Opvoedondersteuning

Opvoedvragen van (Marokkaanse) ouders zouden grotendeels latent zijn. Ouders zijn weinig geneigd over problemen in opvoeding te praten met buitenstaanders, zeker als de kinderen ouder worden. Over zindelijkheid, slapen, eten, et cetera vragen ouders wel advies. Schaamte speelt mee, maar ook het feit dat ouders weinig reflecteren op hun eventuele eigen invloed of rol bij het ontstaan (of voorkomen) van problemen bij tieners. Daarnaast is het wantrouwen ten aanzien van professionals groot, mede door de angst van veel ouders om in het hulpverleningscircuit terecht te komen of de kinderen te verliezen.

Omgeving

Tot slot zijn enkele opmerkingen gemaakt over de omgeving rond het gezin, vooral over professionele hulpverleners/ondersteuners. Deze zouden ouders vaak te weinig de kans geven het zelf (goed) te doen, teveel de schuld bij ouders leggen als er iets fout gaat (of hen dit gevoel geven), te snel sanctioneren. Het referentiekader van reguliere instellingen past slecht bij de wereld van ouders, aldus enkele sleutelinformanten uit migrantenkring.

2.3. *Het aanbod*

De inventarisatie was onder andere gericht op het in kaart brengen van het aanbod van opvoedondersteuning, formeel en informeel, in het stadsdeel. Deze paragraaf beschrijft het beeld dat naar voren is gekomen uit de interviews. Eerst wordt kort ingegaan op de beleidscontext.

Beleidscontext

Zoals in de inleiding van dit rapport geschetst, is veel van het aanbod in Ouder en Kind Centra in de stadsdelen stedelijk bepaald. Er is echter ook ruimte voor aanvullend aanbod dat aansluit bij bijzondere vragen of behoeften in het stadsdeel. In het kader van het Actieplan Radicalisering, waarbij is gekozen voor preventie, werkt het stadsdeel Slotervaart aan een opvoedaanbod dat rekening houdt met religie (vooral gericht op Marokkaanse gezinnen). Een *pilot* is ontwikkeld in samenwerking met Avicen en uitgevoerd bij de Marokkaanse zelforganisatie Nisa for Nisa. Deze zorgde voor de werving en de locatie. Momenteel wordt opnieuw bezien hoe dit aanbod verder te ontwikkelen. De bedoeling is op termijn het aanbod onder te brengen bij het OKC.

Net als in andere stadsdelen geldt ook hier dat de laatste jaren wordt geprobeerd al het aanbod te linken aan of onder te brengen bij het OKC. Eerder kregen migrantenorganisaties meer mogelijkheden om zelf aanbod te ontwikkelen en uit te voeren (onder andere huiswerkbegeleiding). In de huidige beleidsperiode is dat meer aan banden gelegd. Tegelijk blijven migrantenorganisaties/paraprofessionals belangrijk voor de brugfunctie naar de reguliere hulpverlening, zo luidt de visie van het stadsdeel.

Een relevante ontwikkeling is tot slot dat verschillende scholen voor primair onderwijs in Slotervaart zich ontwikkelen tot *community centers*. Het OKC Jan Tooropstraat zal fysiek worden aangehaakt aan één van de scholen, Ru Pare.

Reguliere instellingen: OKC en scholen

Er zijn twee OKC's in Slotervaart waar onder andere de jeugdgezondheidszorg (0-4 jaar, uitgevoerd door de GGD) en opvoedadviesing zijn gebundeld. Hier gaan we vooral in op de opvoedadviesing en het aanbod aan opvoedcursussen. Er werken op stadsdeelniveau drie opvoedadviseurs, allen in dienst van het Servicebureau Opvoedingsondersteuning en Training (SO&T) van Bureau Jeugdzorg. Twee ervan zijn van Turkse respectievelijk Marokkaanse herkomst. De opvoedadviseurs werken deels op scholen; ze houden daar wekelijks of tweewekelijks spreekuren. Behalve individuele adviesgesprekken met ouders (Triple P niveau 2/3) voeren de opvoedadviseurs ook cursussen uit. Per jaar biedt het OKC een beperkt aantal cursussen aan. Voor de leeftijdscategorie 10-14 jaar gaat het onder andere om Beter omgaan met pubers (en voor 12-minners Opvoeden & Zo) en Positief opvoeden (Triple P niveau 4). Het OKC biedt voorts 'Opvoeden in je eentje' aan (ontwikkeld door stichting Capabel, geschikt voor verschillende etnische groepen). In antwoord op vragen van buurtmoeders die in de wachtkamer van het OKC actief zijn, is recent een aanbod opvoeden en stress ontwikkeld, afgestemd op de stress/depressieve klachten die veel Turkse/Marokkaanse moeders zouden hebben. De cursus is één keer uitgevoerd. Bij opnieuw aanbieden was er weinig animo en zou de cursus te lang zijn (terwijl bij de *pilot* juist vraag was naar een extra bijeenkomst).

Voor de verschillende cursussen worden niet altijd even gemakkelijk deelnemers gevonden; vooral als kinderen wat ouder worden, komen ouders niet als vanzelf in aanraking met het OKC. Het is daarom nodig ouders actief op te zoeken. De coördinator signaleert dat de opvoedadviseurs te weinig tijd/armslag hebben om *outreachend* te kunnen werken. Er is behoefte aan een uitbreiding van het aantal opvoedadviseurs.⁹ Het feit dat cursussen in het Nederlands worden aangeboden (dit is beleid van het stadsdeel) evenals het gebrek aan flexibele kinderopvang bij de cursussen, zijn

⁹ In het najaar 2009 is dat intussen gerealiseerd.

andere belemmeringen om ouders goed te bereiken, zo ervaren opvoedadviseurs en oudercontactfunctionarissen.

Niettemin wordt er al enig *outreaching* werk gedaan, onder andere op scholen. Slotervaart telt 15 scholen voor primair onderwijs. Met één ervan, de (vrijwel zwarte) Huizingaschool is een interview gehouden, evenals met twee scholen voor voortgezet onderwijs. Met vijf scholen in het primair onderwijs werkt het OKC samen, evenals met een enkele school voor voortgezet onderwijs. Verschillende scholen voor primair onderwijs organiseren ook op eigen initiatief allerlei cursussen, onder andere in samenwerking met de GGD. Via ouderkamers en oudercontactfunctionarissen (primair onderwijs) wordt een nauw contact met ouders nagestreefd. Dit contact is er in praktijk vooral met moeders en nauwelijks met vaders. Op de scholen zijn diverse hulpverleners actief en bestaan samenwerkingsrelaties met jeugdzorgaanbieders als Spirit. Het Comenius Lyceum, één van de twee vo-scholen waarmee is gesproken, verkent de mogelijkheden om in samenwerking met het OKC ouders meer te betrekken bij school, onder andere via het eventueel aanbieden van opvoedondersteuning. Vanuit de stad is er een experiment in voorbereiding om opvoedondersteuning naar scholen te brengen in de vorm van een ouderavond in de brugklas, in samenwerking met pedagogisch adviseurs. Daarbij zal ouders de ruimte worden geboden om hun eigen vragen en behoeften naar voren te brengen.

Overige reguliere instellingen

Naast het OKC en de scholen werken er in Slotervaart jeugdzorgorganisaties die deels geïndiceerde hulp uitvoeren en deels hulp waar geen indicatie voor nodig is (bijvoorbeeld Nieuwe perspectieven Preventief). Welzijnsinstelling Impuls heeft oudercontactfunctionarissen in dienst die werken op de basisscholen. Behalve OKC-medewerkers (zowel JGZ als opvoedadviseurs) zijn ook medewerkers van Impuls (bijvoorbeeld peuterleidsters) en (school)maatschappelijk werkers Triple P gecertificeerd (niveau 2/3). Zij bieden dus deels ook individuele opvoedadvisering aan. Dit maakt dat ze soms weinig doorverwijzen naar het OKC.¹⁰

Daarnaast is er een andere relevante partij: SIP. Dit is een door het stadsdeel gefinancierde organisatie, die deur aan deur aanbelt en met bewoners over allerlei leefdoelgebieden spreekt, waaronder opvoeding. Waar nodig verwijst SIP door naar hulp. Tot slot biedt de afdeling EDG van de GGD opvoedsteun aan via VETC-ers die cursussen verzorgen (bijvoorbeeld Beter omgaan met Pubers). De VETC-ers in het OKC doen dit niet; het OKC kiest ervoor de cursussen door een HBO-pedagoog te laten uitvoeren.

Migranteninitiatieven

Verschillende door migranten opgezette organisaties in het stadsdeel bieden opvoedondersteuning aan, uiteenlopend van individuele begeleiding of bemiddeling bij gezinsconflicten tot groepsbijeenkomsten of cursussen. In de inventarisatie hebben we met een aantal ervan gesproken. Er zijn ook organisaties die zich vooral richten op jongeren, met onder andere huiswerkbegeleiding en coaching (bijvoorbeeld de Weekendacademie). Organisaties worden deels (voor zover ze financiering ontvangen) gefinancierd door het stadsdeel, maar ook uit bronnen die het stadsdeelniveau overstijgen, zoals het programma Koers Nieuw West (dit geldt bijvoorbeeld voor het opvoedaanbod 'Coach je Kind').

Uit de interviews komt naar voren dat organisaties soms samenwerken, maar dat er ook onderlinge concurrentie is. Afzonderlijke organisaties of bureaus zouden, mede als gevolg van die concurrentie, niet altijd het volle vertrouwen hebben van de doelgroep die ze bedienen en vaak maar een deelpopulatie bereiken. Er is met andere woorden sprake van versnippering. Sommige geïnterviewden zijn ronduit negatief over (andere) vrijwilligersorganisaties uit eigen kring, die

¹⁰ Overigens wordt opgemerkt dat verschillende partijen elkaar door nascholingen i.v.m. Triple P beter leren kennen en beter weten te vinden.

alleen maar op geld uit zouden zijn. Daarbij zou meespelen dat er in Slotervaart veel geld te 'halen' is voor migrantenorganisaties.

Het aanbod vanuit migrantenkring heeft een belangrijke functie. Ouders hebben er vertrouwen in, het wordt op voor hen vertrouwde plekken aangeboden en sluit aan bij hun leefwereld. Tegelijkertijd wordt opgemerkt dat er weinig zicht is op de kwaliteit van de uitvoering. Het is onduidelijk wat de *evidence base* is van aanpakken die van onderop ontwikkeld zijn en of het werkt. Vaak ontbreekt een duidelijke methodiekomschrijving. Dat maakt de aanpak weinig controleerbaar, waardoor het moeilijk is om het aanbod op te nemen in of te verbinden met het reguliere aanbod. De kwaliteit/deskundigheid binnen vrijwilligersorganisaties is niet altijd toereikend om goede opvoedsteun te kunnen aanbieden, aldus sommige geïnterviewden.

Dit geldt niet voor de meer geprofessionaliseerde bureaus uit migrantenkring in het stadsdeel die opvoedondersteuning of hulp aan jongeren aanbieden. Bijvoorbeeld Avicen, de weekendacademie en de Stichting Integratie en Participatie (Sipi). Dit zijn overigens bureaus die wat werkgebied betreft het stadsdeel overstijgen en deels ook werken voor verschillende etnische groepen. Het tamelijk intensieve hulpaanbod 'Coach je kind' van de Marokkaanse organisatie Sipi is recent door een onderzoeksbureau geëvalueerd. De stad wil het aanbod graag ondersteunen, maar wil dan wel dat er een methodiekbeschrijving komt. Ook andere organisaties die hulp bieden aan gezinnen (zoals Stichting KAP) willen hun hulpverleningsmethodiek beter gaan vastleggen. Er zijn in dit opzicht dus wel ontwikkelingen gaande.

Interessant is dat een aantal migrantenorganisaties bij hun aanbod samenwerkt met professionals. Een voorbeeld hiervan is Nisa for Nisa, een organisatie die onder andere de cursus 'Opvoeden in twee culturen' geeft (in samenwerking met de GGD en Avicen). Een professional geeft die cursus bij deze vrijwilligersorganisatie, samen met een vrijwilliger die vooral zorgt voor een herkenbare context. De islam wordt soms aangehaald in de groepsbijeenkomsten; dat zou een goede manier zijn om moeders aan te spreken op hun verantwoordelijkheid. Nisa for Nisa organiseerde ook intergenerationele gesprekken (moeders-dochters, in samenwerking met FORUM) en een 'vrouwen-salon' waar verhalen van moeders centraal stonden. De organisatie werkt nauw samen met de buurtvaders.

Behalve bij vrijwilligersorganisaties komen ouders met opvoedvragen ook bij de imam in de moskee. Voor de inventarisatie is een interview gehouden met de imam van de Poldermoskee. Deze wil graag de brug slaan naar het reguliere aanbod en ook zelf meer gaan doen aan opvoedondersteuning, in samenwerking met een groep gemotiveerde studenten. Hij is echter nog weinig bekend met de sociale kaart.

Relevant om te noemen, als het gaat om de informele initiatieven in het stadsdeel, is tot slot het bestaan van het Netwerk vertrouwenspersonen. Dit netwerk van migrantenorganisaties en vertrouwenspersonen is opgezet door de Protestantse Diaconie en ondersteunt vrijwilligers bij fondsenwerving en het omgaan met de vele vragen die op ze afkomen. Het netwerk is opgericht naar aanleiding van de conferentie 'Onmisbare schakel', waarin migrantenorganisaties bij elkaar kwamen om kennis te delen en om het gebrek aan waardering voor hun werk te bespreken. In tegenstelling tot het bovengeschetste beeld - dat er enorme potten met geld zouden zijn voor vrijwilligersinitiatieven in het stadsdeel - ervaren sommige organisaties juist dat het steeds moeilijker is hun werk te blijven voortzetten omdat er flink is gesnoeid in de verstrekking van subsidies. Dit kwam in de genoemde conferentie naar voren. Als zelforganisaties willen blijven inspelen op ontwikkelingen, moeten ze ook enige financiële ruimte hebben, naast projectgelden, om hun werk te blijven doen en bijvoorbeeld het gebruik van een gebouw te kunnen betalen, aldus een van de geïnterviewden.

Conclusie aanbod

Er is zowel bij reguliere instellingen als bij migrantenorganisaties/bureaus een divers aanbod aan opvoedondersteuning. Dit is op zich positief. Een bijeffect is de versnippering. Dit maakt dat het,

volgens verschillende personen, zowel voor ouders als professionals onduidelijk is waar ze terecht kunnen, of naar wie ze kunnen doorverwijzen. Een en ander moet beter gestroomlijnd worden, zeggen de verschillende partijen.

2.4. *Aansluiting aanbod bij behoeften ouders*

Sluit het bestaande preventieve aanbod opvoedondersteuning, zowel vanuit de reguliere instellingen (OKC, scholen, enzovoorts) als vanuit migranteninitiatieven, voldoende aan bij behoeften van ouders? Dat was een belangrijke vraag in het onderzoek. Gebleken is dat het OKC een niet gering aantal Marokkaanse en Turkse moeders voor individuele opvoedadviezen bereikt. Volgens de laatste jaarcijfers zouden 75 van de 240 bereikte ouders van Marokkaanse afkomst zijn. Toch zouden migrantenouders niet gemakkelijk gebruik maken van het aanbod van het OKC, zeker niet als zij oudere kinderen hebben. Wat zijn daarvoor de redenen?

Wantrouwen en negatief imago

Ten eerste wantrouwen veel ouders reguliere instellingen volgens verschillende geïnterviewden (zie ook Naber e.a. 2009). Ze zijn bang dat hun kinderen worden afgepakt als ze om hulp vragen en denken dat degenen die hulp aanbieden hen niet begrijpen, aldus sleutelinformanten. Problemen in gezinnen zijn soms ook te complex voor het reguliere aanbod, juist doordat ouders zich pas laat melden voor professionele hulp. Ze komen pas als ze de problemen echt niet meer het hoofd kunnen bieden. Die complexe problemen kunnen met het standaard laagdrempelige hulpaanbod niet opgelost worden.

De OKC's hebben te kampen met een negatief imago. Het OKC moet meer *outreaching* gaan werken om dit beeld te doorbreken, maar daar hebben ze niet altijd de middelen/uren voor. Ook niet om ouders uitgebreider persoonlijk te benaderen. Het OKC worstelt met het imago van 'doorgeefluik' naar Bureau Jeugdzorg. Daardoor zouden de opvoedadviseurs die er werken soms niet durven doorverwijzen naar geïndiceerde hulp/BJZ. Zij willen dit beeld niet verder voeden. Goede PR is nodig voor het OKC. Het heeft zich nog onvoldoende kunnen waarmaken, aldus de coördinator opvoedondersteuning.

Ander aanbod is nodig

Veel geïnterviewden met migrantenachtergrond benadrukken dat specifiek/ander aanbod naast het bestaande aanbod vanuit het OKC nodig is. Dit zou al blijken uit het feit dat er veel initiatieven in de eigen organisaties zijn waar mensen soms met velen op afkomen, terwijl het OKC vaak moeite heeft haar cursussen vol te krijgen. Migrantenorganisaties en -initiatieven menen dat het aanbod van het OKC te 'wit' gedacht is, teveel met de vinger wijst naar ouders en weinig aandacht heeft voor wat zij wel goed kunnen. Er zou te weinig ruimte zijn voor diversiteit in het aanbod. Bijvoorbeeld voor religie als referentiekader van ouders, de ervaring van het opvoeden als migrant in Nederland, aansluiting bij kwesties als taboes rond seksuele opvoeding, etc.¹¹. Overigens is niet

¹¹ Het OKC laat in een reactie weten dat er allerlei aanbod bestaat waarop kan worden aangesloten bij het ontwikkelen of aanscherpen van een aanbod waarin religie en opvoeden in de migratiecontext een plek hebben. Genoemd worden het project 'Omgaan met pubers in verschillende culturen' van Stichting Meander, de cursus 'Pubers opvoeden in diverse culturen' van stichting Helpdesk Allochtonen Zaanstreek, de themabijeenkomst 'Opvoeden in twee culturen' en de cursus 'Opvoeden in twee culturen' ontwikkeld door GGD Utrecht. Wat betreft aansluiten bij religie: belangrijke vragen die in dit verband moeten worden beantwoord zijn: wat is precies de rol van de islam in de opvoedingspraktijk; van de moskee, de islamitische school en zelforganisaties? Of van het informele circuit (grootouders, e.d.). Welke ideeën krijgen ouders mee vanuit de islamitische traditie of waar ontlenen ze steun aan? Gaat het om het mondeling overdragen van bepaalde gewoonten en gebruiken (gebed, hoofddoek, Ramadan, et cetera) en waarden als respect en eerlijkheid? Of (ook) om verwijzingen naar de Koran of andere boeken als steun bij de opvoeding? Aanbod dat in eigen kring wordt ontwikkeld zou ook vanuit dit oogpunt moeten worden bekeken.

iedereen even goed op de hoogte van het aanbod dat het OKC feitelijk heeft. Deels gaat het om algemene beelden over de reguliere hulpverlening.

Het OKC meent overigens dat aanbod dat doelgroepen in eigen kring ontwikkelen (zoals Coach je kind) niet altijd zo verschillend is van bestaand aanbod en daarom niet per definitie beter aansluit bij behoeften van ouders. Coach je kind verschilt wel in die zin, dat het een intensief hulpaanbod betreft, met huisbezoeken en gericht op beide ouders. Door de intensiteit en de laagdrempeligheid (thuis) verschilt het van aanbod dat het OKC tot nu toe heeft. Het OKC wil zelf ook intensiever hulpaanbod gaan ontwikkelen, met meer huisbezoeken, *video-hometraining*, et cetera.

Weinig doorverwijzingen uit migrantenkring

Een andere reden waarom ouders weinig gebruik maken van het aanbod van het OKC (naast het negatieve imago en de afstand) is dat migrantenorganisaties weinig doorverwijzen naar het OKC. Als de vraag zo complex is dat professionele hulp nodig is, ontberen vrijwilligers vaak de kennis en vaardigheden om ouders op de juiste manier door te verwijzen. Daarnaast zou een probleem zijn (ook volgens betrokkenen uit doelgroep zelf) dat de vrijwilligers die ouders helpen te weinig de problemen durven aankaarten, taboes niet durven te bespreken en/of niet zouden willen doorverwijzen omdat dit hun vertrouwensband met ouders kan schaden.

Ideeën voor verbetering

Wat zou helpen om het aanbod beter bij de behoeften van ouders te laten aansluiten, volgens verschillende betrokkenen, is onder andere:

- Aanbod in eigen taal (het OKC wil dit zelf ook, maar het gaat in tegen het stadsdeelbeleid).
- Aanbod dat rekening houdt met religie als belangrijk referentiekader voor ouders bij de opvoeding¹².
- In het aanbod rekening houden met/ruimte geven aan praten over opvoeden in Nederland (wat brengt dat met zich mee?) en *empowerment* van ouders. Hoe kun je uit beide culturen positieve elementen combineren?
- Aanbod waarbij ouders onderling informatie kunnen uitwisselen (daar is veel behoefte aan).
- Soms net iets meer tijd kunnen nemen om voor ouders nieuwe inzichten, bijvoorbeeld over het omgaan met eigen mening van kinderen, te kunnen laten 'indalen'.
- Aanpassingen in het aanbod zodat vaders beter worden bereikt. Het OKC is ook weer een vrouwenbolwerk, waar mannen zich weinig thuis voelen. Ook op scholen en in ouderkamers is het moeilijk mannen binnen te krijgen. Vrouwen voelen zich er thuis maar houden de mannen buiten de deur. Een imam betrekken bij opvoedondersteuning kan helpen om vrouwen én mannen uit moslimgroepen beter te betrekken.
- Meer interculturaliseren in aanpak/aanbod en niet alleen door het aanbieden van opvoedadviezen in eigen taal door opvoedadviseurs uit de doelgroepen. Dat helpt namelijk niet als de adviseurs blijven werken met hun protocollen en te weinig ruimte kunnen nemen om zich te verdiepen in de leefwereld van de cliënt. Zij moeten ouders het gevoel geven dat ze terecht kunnen met hun vragen en hun eigen perspectief. Bijvoorbeeld door aanbod te ontwikkelen dat rekening houdt met religie.
- Ouders persoonlijk benaderen, vindplaatsgericht; 'bij ze gaan zitten', vertrouwen winnen, daarvoor de tijd nemen.
- Verbindingen leggen tussen migrantenorganisaties en -initiatieven enerzijds en professionals anderzijds. Niet alleen 'tussenruimtes vullen' (door middel van intermediairs).

¹² NB: hiervoor moeten ook weerstanden binnen het stadsdeel als organisatie worden verminderd, aldus de ambtenaren die erbij zijn betrokken.

De school als vindplaats

Een vraagpunt is verder of de school beter is te benutten in het kader van *outreaching* werken. Het OKC werkt samen met scholen. Sommige scholen bieden ouders ook zelf steun aan bij de opvoeding. Het is echter niet altijd vanzelfsprekend dat er een goede samenwerking ontstaat, zo komt uit de interviews naar voren. Ouders zouden volgens een betrokkene uit het primair onderwijs weinig zelf aankloppen met opvoedvragen, maar wel open staan om te praten over de opvoeding als de school problemen signaleert. In principe is er ook wel interesse in opvoedondersteuning, zij het alleen onder moeders, met wie het meest contact is. Ook vo-scholen zijn relevant als plek om opvoedaanbod te realiseren. Ze hebben soms een eigen aanbod. JGZ-artsen en verpleegkundigen melden dat veel scholen worstelen met probleemgedrag van jongeren. Dit is een signaal dat het noodzakelijk is om opvoedsteun aan te bieden aan de ouders en met hen samen te werken in de opvoeding.

Triple P

Een laatste onderwerp bij de vraag of het aanbod goed aansluit bij ouders zijn de ervaringen met Triple P. In de interviews is specifiek gevraagd naar de diversiteitsgevoeligheid van Triple P, het programma waarmee alle professionals in Amsterdam sinds kort werken. Het programma is volgens verschillende betrokkenen wel bruikbaar (al is het niet per se beter of anders dan eerdere methoden die gebruikt werden door pedagogen). Het werkt vraaggericht, versterkt ouders op een positieve manier en legt in principe de regie bij de ouder. Maar er zijn ook nadelen, bijvoorbeeld dat het programma erg talig is. Bij niveau 3 (individuele opvoedgesprekken) komt veel invulwerk (formulieren) kijken, dat werpt een drempel op. Ouders vragen zich dan af waar dat allemaal voor is. Ook de gestructureerde aanpak (en huiswerkopdrachten waarbij ouders moeten bijhouden wat ze wanneer doen) sluit niet altijd aan. In het OKC wordt daarom flexibel omgegaan met de inzet van verschillende materialen. Overigens is er ook de ervaring dat cursisten (niveau 4) juist veel plezier beleven aan de huiswerkopdrachten, dat daar juist veel over wordt nagepraat tijdens de bijeenkomsten.

2.5. Samenwerking tussen instellingen: goede voorbeelden?

Een laatste onderwerp in de inventarisatie betrof de vraag of er sprake is van goede voorbeelden van samenwerking tussen instellingen. Organisaties werken samen rond opvoedondersteuning, bijvoorbeeld scholen met de GGD en andere opvoedingsondersteunende partijen; het OKC ontwikkelt aanbod in samenwerking met andere partijen (bijvoorbeeld over opvoeden en stress) en geeft opvoedadviezen op scholen voor primair onderwijs. Samenwerking blijkt echter nog geen vanzelfsprekendheid. In de inventarisatie is veel aandacht besteed aan de samenwerking tussen het OKC en vrijwilligersorganisaties uit migrantenkring. Die verloopt niet zonder problemen. Overigens: ook met scholen is de samenwerking vanuit het OKC niet altijd probleemloos. Het opzetten van samenwerking met scholen vergt veel inzet/uren. Verschillende scholen zitten daarnaast niet echt te wachten op samenwerking, ook al bieden ze zelf opvoedsteun aan, zo is de ervaring bij het OKC.

Het OKC is op het moment van deze inventarisatie wat minder actief in het (zoeken van) samenwerking met migrantenorganisaties. In het verleden is dit diverse malen geprobeerd, maar vaak zonder succes. De houding van migrantenorganisaties is vaak afwerend/afhoudend, is de ervaring. Het imago van het OKC is negatief, niet alleen bij ouders maar ook bij migrantenorganisaties. Soms is een eerdere goede samenwerking opgehouden. Het OKC geeft aan nog steeds graag met migrantenorganisaties te willen samenwerken. Dat staat voor de komende periode ook expliciet op de agenda. Daarbij zijn er nog wel vraagpunten, onder andere over de regierol van het OKC. De visie van het stadsdeel is dat voor ouders duidelijk moet zijn waar ze steun bij de opvoeding kunnen krijgen. Het OKC zou daarbij een knooppunt moeten zijn waar het aanvullende of toeleidende aanbod uit

migrantenkring op een of andere wijze aangehaakt zou moeten zijn. Maar dit is lastig gezien de nadruk die stadsbreed gelegd wordt op *evidence based* werken. Zoals eerder geschetst is het aanbod dat van onderop wordt ontwikkeld vaak (nog) niet onderzocht of onvoldoende controleerbaar. Pogingen om met 'eigen' bureaus of initiatieven van migranten samen te werken zijn hierop soms vastgelopen, zelfs met de meer geprofessionaliseerde aanbieders.

Verschillende vrijwilligersorganisaties en bureaus uit migrantenkring geven aan samenwerking te hebben gezocht met het OKC, maar het OKC als afhoudend te hebben ervaren. Ze hebben het idee dat het OKC hen niet als gelijkwaardige partner ziet of er 'vandoor gaat' met ideeën die ze aanreiken. Vertegenwoordigers uit migrantenkring menen vooralsnog een belangrijke toegevoegde waarde te hebben ten opzichte van het OKC-aanbod. Allereerst vanwege het grote wantrouwen dat er bij ouders bestaat ten aanzien van het OKC. Maar ook vanwege het feit dat het OKC-aanbod nog niet voldoende aansluit bij de doelgroep die zij bedienen (bijv. als het gaat om het ondersteunen van ouders vanuit religie). Van OKC-zijde wordt opgemerkt dat migrantenorganisaties het negatieve imago van het OKC deels ook zelf in stand houden, door ouders 'binnen te houden' en hen te ontraden hulp te zoeken of advies te vragen. Daarbij speelt dat migrantenorganisaties, als samenwerking wordt gezocht rond professionele opvoedondersteuning, problemen in hun gemeenschap (bijvoorbeeld huiselijk geweld en psychiatrische problematiek) ook deels ontkennen.

Er zijn dus over en weer ervaren knelpunten, minder positieve beelden of aspecten die de samenwerking kunnen bemoeilijken. Wel is er aan verschillende zijden de wil om samen te werken. Overigens zijn vrijwilligersorganisaties en migranteninitiatieven over elkaar ook niet altijd even positief, zoals eerder gemeld. En ook vanuit reguliere instellingen (scholen, SIP) wordt nog niet altijd even gemakkelijk doorverwezen naar het OKC.

Tot slot is er een interessante ontwikkeling die niet ongenoemd mag blijven. Binnen het OKC wordt nagedacht over de inzet van een module van drie motiveringsgesprekken met gezinnen die door scholen of andere partijen voor opvoedsteun worden doorverwezen. Het vraagt tijd om contact te maken met ouders, vertrouwen te krijgen en de vraag van ouders te onderzoeken. In drie gesprekken zou dat beter lukken. In Utrecht, in een vergelijkbare populatie als de Slotervaartse, zijn binnen de opvoedsteunpunten zeer positieve ervaringen opgedaan met een dergelijke werkwijze (ontwikkeld door Trias Pedagogica, met wie het OKC eerder samenwerkte in contact met buurtvaders). Het bereik onder alle groepen ouders is hiermee duidelijk vergroot. De gesprekken zouden gevoerd kunnen worden door een oudercontactmedewerker of paraprofessional/vrijwilliger die het beste aansluiting kan vinden bij de betreffende ouders. Dit zou al een opening kunnen zijn naar samenwerking, waarbij de krachten van professionals en migrantenvrijwilligersorganisaties optimaal worden gebundeld. Die samenwerking kan onderdeel zijn van een breder proces waarbij opvoedondersteuning meer wordt gekoppeld aan laagdrempelige steun vanuit de eigen organisaties.

3. Inventarisatie Amsterdam Zuidoost

3.1. Inleiding

Voor de Kenniswerkplaats Tienplus is in drie stadsdelen een inventarisatie uitgevoerd. Doel ervan was een globaal beeld te krijgen van het aanbod van laagdrempelige preventieve opvoedondersteuning voor ouders met tieners (10-14 jaar), in zowel migrantengemeenschappen (informeel aanbod) als reguliere instellingen zoals het Ouder-en-Kind Centrum (OKC). Een belangrijke vraag daarbij was in hoeverre het aanbod aansluit bij behoeften van ouders in het stadsdeel, vooral ouders van migrantenherkomst, en in hoeverre instellingen met elkaar samenwerken rond opvoedondersteuning. In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van de bevindingen in Amsterdam Zuidoost.

Amsterdam Zuidoost kent een grote etnische diversiteit. Surinamers vormen met 33 % de grootste groepering (vooral Afro-Surinamers maar ook Hindostaanse Surinamers). Daarnaast zijn Antillianen en Ghanezen (en overige Afrikaanse groeperingen, waar onder Nigerianen en Kameroenezen) goed vertegenwoordigd. 28 % van de bewoners is autochtoon-Nederlands (informatie O+S Amsterdam, 1 jan 2009). Onder 10 tot 14-jarigen ligt het aandeel Surinaamse kinderen tegen de 40 %, en is het percentage autochtonen ruim 15. Tot slot telt het stadsdeel verscheidene overige (kleinere) groeperingen, soms met een specifieke eigen problematiek. Een voorbeeld hiervan zijn de Romakinderen, die geconcentreerd zijn op één basisschool (Achtsprong) en van wie velen helemaal niet in het voortgezet onderwijs instromen omdat ze op jonge leeftijd gaan werken.

Interviews

Voor de inventarisatie in Zuidoost zijn gesprekken gevoerd met 14 praktijkpartijen in het stadsdeel. In de bijlage staan ze genoemd. Het betrof vier migrantenzelforganisaties, het projectenbureau primair onderwijs, ambtenaren jeugdbeleid, twee partijen die meer (maar niet uitsluitend) in de hulpverlening actief zijn (Spirit en Altra), de welzijnsorganisatie Swazoom (opvoedondersteuning), twee vo-scholen (De Dreef en Augustinus), SO&T Zuidoost en twee ondersteuningsorganisaties voor migrantenkerken respectievelijk zelforganisaties (Het Kerkhuis en Profor).

Enige aanvullende informatie was afkomstig van het Streetcornerwork, een organisatie die werkt met jongeren. Deze organisatie reageerde schriftelijk op een vraag die per e-mail is uitgezet door de onderzoekers onder de genodigden voor de *kick-off* van de Kenniswerkplaats in Zuidoost in februari 2009. Naast het Streetcornerwork reageerden de Afrikaanse zelforganisatie Vice Versa en SO&T van Bureau Jeugdzorg hierop.

3.2. Belangrijkste bevindingen bestaande bronnen

Voordat we ingaan op de bevindingen uit de gesprekken, vatten we hier kort de belangrijkste punten samen uit enkele onderzoeken, beleidsstukken en rapporten die in de afgelopen jaren in Zuidoost zijn verschenen over opvoeding en opvoedondersteuning. Het betreft:

- Opvoeden doet ertoe (Prinsen en Eijgenraam, NJi 2008);
- Opvoed- en opgroeiondersteuning in Amsterdam Zuidoost (Van den Anandel en Windzak, DSP 2007);
- Zelforganisaties in Amsterdam Zuidoost nader belicht (Spirit, Altra, 't Kabouterhuis en BJAA Zuidoost, 2007);
- Aandacht voor Ghanese Jeugd (Vice Versa/Lysias 2008);
- Verslag Conferentie 'Samen Verder' (Samenwerkende Surinaamse Organisaties Amsterdam 2008).

Uit deze stukken blijkt allereerst dat er weinig aanbod op het gebied van opvoed- en opgroei-ondersteuning is in Zuidoost, vooral voor de leeftijdscategorie 12+. Er is bovendien weinig overzicht van wat er zoal gebeurt. (Informeel) samenwerkingsrelaties zijn kwetsbaar, zo blijkt onder andere uit het DSP rapport. Er is behoefte aan meer visie en beleid ten aanzien van het bereiken van migrantengezinnen, er zijn meer opvoedadviseurs nodig, die meer vindplaatsgericht moeten gaan werken. Zelforganisaties, scholen en kerken zouden een grotere rol kunnen krijgen bij het bereiken van ouders voor laagdrempelige steun bij de opvoeding, onder andere door het organiseren van bijeenkomsten waar ouders met elkaar kunnen praten over opvoeding. Daarbij is ook de visie van het stadsdeel op de rol van de zelforganisaties nodig. Op scholen zullen meer pedagogische spreekuren worden gerealiseerd. In de plannen die het stadsdeel in samenwerking met het NJI heeft uitgewerkt in 'Opvoeden doet ertoe' staat onder meer te lezen dat specifieke aandacht nodig is voor opvoeden zonder vader en voor deskundigheidsbevordering bij zowel reguliere instellingen als zelforganisaties (de laatste door ze bijvoorbeeld te trainen in Triple P, niveau 2). Met zelforganisaties zullen meer resultaatafspraken worden gemaakt over bereik en effectiviteit van het aanbod aan migrantenjeugd en -gezinnen. Als uitgangspunten bij het ondersteunen van ouders bij de opvoeding gelden: sluit aan bij en heb respect voor ouders, beschouw hen als eerstverantwoordelijke, versterk hen bij de opvoeding en laat ouders (en andere opvoeders) de regie houden waar mogelijk. Het stadsdeel wil op termijn een Centrum Jeugd en Gezin realiseren (als regiecentrum) naast het OKC (dat als *frontoffice* moet werken).

Uit het rapport van de jeugdzorgorganisaties, die zelf de mogelijkheden voor samenwerking met zelforganisaties hebben verkend, komt naar voren dat zelforganisaties open staan voor samenwerking. Om beter bij migrantenouders aan te sluiten is het volgens zelforganisaties belangrijk dat er in de werkwijze van de reguliere aanbieders van jeugdzorg meer respect is voor verschillen in opvoedstijlen, dat de werkwijze laagdrempeliger wordt, dat er betere informatie wordt gegeven over wat jeugdzorg doet (zelforganisaties hebben daar ook weinig beeld van), dat er meer *outreaching* wordt gewerkt, en dat er een vaste contactpersoon is bij instellingen. Zelforganisaties kunnen een belangrijke functie vervullen als eerste aanspreekpunt voor ouders, ook omdat opvoedvragen vaak latent aanwezig zijn.

Onderzoek van de Ghanese organisatie Vice Versa onder Ghanese gezinnen in Zuidoost, laat zien welke accenten in de Ghanese opvoeding relevant kunnen zijn voor professionals. In veel gezinnen is sprake van een hoge prestatiedruk. Daarom hebben ouders veel moeite met doorverwijzingen naar speciaal onderwijs. Ze hebben een voorkeur voor scholen buiten het stadsdeel die een beter imago hebben. Veel kinderen hebben taalachterstanden; in andere opzichten (bijvoorbeeld gedrag) vallen kinderen niet op school. In het gemiddelde gezin is de opvoeding tamelijk strak. Ouders hebben mede vanwege een hoge werkdruk (en veel eenoudergezinnen) soms weinig tijd om zich met kinderen/ondersteuning bezig te houden. Tot slot geldt dat veel opvoedproblemen in eigen kring worden opgelost, de Ghanese gemeenschap is relatief gesloten. Er is veel wantrouwen ten aanzien van reguliere instellingen.

In het conferentieverlag 'Samen verder', dat ingaat op de hulpverlening aan Surinaamse gezinnen, staat dat ook in Surinaamse kring sprake is van een grote afstand tussen gezinnen en reguliere instellingen. Bij hulpverlening aan Surinaamse gezinnen is volgens deskundigen en deelnemers aan workshops een meer cultuurspecifieke aanpak nodig, met aandacht voor migratie-/verwantschapssystemen. Daarnaast heeft *gender* meer aandacht (bijvoorbeeld de mythe van de sterke vrouw die het allemaal wel aan kan). Ook is er meer aandacht voor andere opvoeders buiten het gezin nodig en voor het versterken van het zelfbeeld van kinderen. Veel jongeren zouden worstelen met hun identiteit. Het slavernijverleden, hoe dit doorwerkt in het nu, racisme en het ontbreken van contact met vaders/positieve mannelijke rolmodellen zijn daarbij belangrijke vraagstukken. Ook tienermoederschap en criminaliteit van jongeren zijn aandachtspunten.

3.3. Specifieke problemen en opvoedvragen in het stadsdeel

In deze en volgende paragrafen worden de bevindingen uit de inventarisatie besproken. Allereerst gaan we in op de probleemanalyse rond gezinnen en jongeren die uit de interviews naar voren is gekomen. Aan de geïnterviewden is gevraagd welke problemen gezinnen en ouders, vooral van migrantenherkomst, in het stadsdeel hebben. Dit om een eerste globale indruk te krijgen van de 'vraag' naar opvoedondersteuning, zoals ervaren door sleutelinformanten uit zowel migrantenkringen als professionals uit reguliere instellingen.

Vooraf past hier wel enige nuance. Er is expliciet gevraagd naar problemen die zich in gezinnen voordoen. Daarmee is het geschetste beeld vermoedelijk meer problematisch dan het gemiddelde beeld in (migranten)gezinnen dat uit opvoedingsonderzoek naar voren komt (zie bijv. Pels, Distelbrink en Postma, 2009; Pels 1998, 2000; Distelbrink 1998, 2000, Nijsten 1998). De kenniswerkplaats richt zich in eerste instantie op preventieve laagdrempelige opvoedondersteuning, op momenten dat ouders opvoedvragen hebben maar de problemen hen nog niet boven het hoofd groeien.

Gezinsproblemen/context

Verschillende geïnterviewden hebben een aantal problemen genoemd die relatief veel voorkomen bij migrantengezinnen in Zuidoost en die de opvoeding kunnen bemoeilijken. Het gaat om: armoede en werkloosheid, gezondheidsproblematiek (onder andere HIV in deelgroepen), illegaliteit/criminaliteit, problemen rond huiselijk geweld en psychologische/psychiatrische problematiek. Zuidoost zou naar verhouding veel multiprobleemgezinnen tellen. Wisselende huisvesting komt relatief veel voor. Door werk (soms meer baantjes om het hoofd boven water te houden) is er in veel gezinnen weinig aandacht voor kinderen en weinig toezicht.

Daarnaast beheersen in een aantal subgroepen (onder andere Afrikanen en een subgroep van Antillianen) ouders de Nederlandse taal slecht. Dit leidt onder andere tot scheve verhoudingen in gezinnen (rolomkering doordat oudere kinderen de schoolcontacten overnemen of beheersen).¹³ Veel kinderen in onder andere Surinaamse en Antilliaanse kring worden door anderen dan de eigen ouder(s) opgevoed. Dit gaat vaak goed, maar bij een deel van de gezinnen levert het ook problemen op, vooral in de puberteit. In veel etnische groepen die woonachtig zijn in Zuidoost komen tot slot hoge aantallen eenoudergezinnen voor; zowel onder Antillianen en Surinamers als in Afrikaanse groepen. Daardoor groeien veel kinderen op zonder mannelijk rolmodel in het gezin (hoewel er wel vaderfiguren kunnen zijn buiten het gezin, bijvoorbeeld uitwonende vaders of stiefvaders, zie bijvoorbeeld Distelbrink 2005). Een geïnterviewde van een Surinaamse zelforganisatie stelt tot slot dat in veel gezinnen sprake is van een generatiekloof tussen ouders en kinderen.

Problemen van jongeren

Verschillende geïnterviewden geven aan dat jongeren in Zuidoost al op vrij jonge leeftijd seksuele belangstelling hebben of seksueel actief zijn. Sommige jongeren beschouwen seks als een 'consumptieartikel', iets dat je 'haalt'. Seksuele weerbaarheid is daarmee een aandachtspunt voor onder andere scholen. Veel jongeren hebben met negatieve invloeden van *peers* te maken: oudere broers/jongeren die betrokken zijn bij drugs/criminaliteit. Voor ouders is het moeilijk om hier goed mee om te gaan. 12-minners komen naar verhouding al vaak in aanraking met politie. Jongeren in Zuidoost hebben deels een negatief zelf- en toekomstbeeld. Ze denken dat ze weinig kunnen bereiken. Een deel heeft emotionele, gedrags- en leerproblemen.

¹³ Overigens stelt een geïnterviewde dat ook de Nederlandse taalbeheersing van Surinaamse ouders en kinderen niet altijd perfect is en dat dit soms misverstanden of problemen oplevert in contact met instellingen. Daarbij speelt ook mee dat Surinamers niet assertief genoeg zouden zijn om door te vragen.

Opvoeding

In veel migrantengezinnen in Zuidoost zou sprake zijn van een naar verhouding repressieve opvoeding (incl. fysiek straffen) en weinig ruimte voor autonomie. Een opvoeding geïnspireerd door het christelijke geloof met strikte regels. Kinderen mogen niet tegenspreken, respect staat hoog in het vaandel. Gehoorzame kinderen geven status bij andere ouders, zo meldt een geïnterviewde. Tegelijkertijd bestaat het beeld dat (bijvoorbeeld Surinaamse) kinderen juist erg vrij worden gelaten.

(Surinaamse) ouders (moeders) zijn niet zelden overbelast. Ze werken, staan alleen voor de opvoeding, proberen met opleiding nog hun situatie te verbeteren en de opvoeding is dan het sluitstuk, aldus een Surinaamse geïnterviewde. Om kinderen tevreden te houden of 'van het gezeur af te zijn' kopen ouders veel voor kinderen. Dit geeft problemen in de opvoeding. Kinderen zijn soms ook overbelast door de vele taken die ze hebben vanwege overbelasting van ouders. Sommige ouders hebben het idee dat kinderen zich vanaf 10 jaar wel zelf redden. De aandacht/tijd die er is gaat uit naar de kleintjes. In gezinnen heerst vaak een dubbele moraal als het om de opvoeding van jongens en meisjes gaat. Jongens worden erg vrij gelaten, meisjes juist strak gehouden (wat leidt tot stiekem dingen doen achter de rug van ouders om).

Ouders zouden kampen met onvoldoende kennis over hoe hun kinderen te begeleiden bij de schoolloopbaan, weinig bekend zijn met verwachtingen vanuit de school en niet-realistische verwachtingen hebben van de school. Ouders gaan er bijvoorbeeld van uit dat de school alles regelt, of de kinderen streng straft.

Ouders hebben vaak weinig kennis over ontwikkelingsfasen en zijn weinig 'geprotoprofessionaliseerd'. Ze zijn bijvoorbeeld onwetend over het belang van positief opvoeden. Ook zien ze niet het belang in van aansluiting van het pedagogisch klimaat thuis en op school, aldus een geïnterviewde. Opvoedvragen zijn niet manifest bij veel gezinnen, ouders zijn niet gewend hulp te vragen aan derden bij de opvoeding en zijn er ook weinig reflectief mee bezig. Terwijl er wel belangrijke vraagstukken zijn waar ze mee worstelen. Zo worstelen veel (Surinaamse) ouders met de vraag hoeveel vrijheid te geven. Hun kinderen verwijzen naar wat autochtoon-Nederlandse kinderen (zouden) mogen. Ouders hebben te weinig inzicht in of dat klopt, en geven dan vaak toe. Onder andere de omgang met seksualiteit en drugs (hoe ingaan tegen *peerpressure* en slechte invloeden in de buurt), roept vragen op bij ouders. Er is weinig vertrouwen in en een grote afstand tot reguliere instellingen. Vooral oudere (Surinaamse) ouders (40+) zouden een voorkeur hebben voor een hulpverlener uit eigen kring als er problemen zijn. Vooral bij gedwongen kader/grotere problemen zijn ouders niet erg geneigd opvoedcursussen te willen volgen of aanspreekbaar te zijn op de opvoeding.

Met betrekking tot Ghanese gezinnen wordt het volgende beeld geschetst. Ouders, zelf deels afkomstig uit dorpen en weinig opgeleid, hebben vaak hoge ambities voor kinderen als het gaat om onderwijs. Dit maakt dat ze het moeilijk accepteren als hun kind op een lager schooltype of in het speciaal onderwijs terecht dreigt te komen. Tegelijkertijd hebben ze weinig kennis van het schoolsysteem. De opvoeding in veel Ghanese gezinnen is streng. Jongeren dienen hun vrije tijd nuttig te besteden. De kerk heeft een grote invloed. De opvoeding gaat wringen als kinderen in groep 8 komen, ze zien dan steeds meer om zich heen dat het anders kan en gaan stiekem dingen doen (tegelijk blijven ze braaf meegaan naar de kerk). Ouders vinden zelf vaak dat ze de opvoeding uitstekend aanpakken (in vergelijking met andere etnische groepen) en hebben weinig behoefte aan steun. Ook in deze gezinnen is er veel wantrouwen ten aanzien van reguliere hulpverleners. Ouders hebben de neiging de vuile was binnen te houden. Bij Nigeriaanse ouders, een kleinere groep in Zuidoost, is het beeld deels vergelijkbaar met dat van Ghanese ouders. In deze groep, die gemiddeld korter in Nederland is, ontstaan naar verhouding al op jongere leeftijd problemen met kinderen. Al in de voorschool zijn er veel problemen.

Tot slot heeft een geïnterviewde iets gezegd over de opvoeding in Romagezinnen. Dit is een kleine groep in Zuidoost, die opvalt doordat kinderen vanaf het voortgezet onderwijs uit beeld

verdwijnen. Van hen wordt verwacht dat ze al jong gaan werken (of trouwen). Kinderen vragen soms zelf of ze op de basisschool mogen blijven zitten, zodat ze nog niet van school af hoeven.

3.4. *Het aanbod*

De inventarisatie was onder andere gericht op het in kaart brengen van het aanbod van opvoedondersteuning, formeel en informeel, in het stadsdeel. Deze paragraaf geeft inzicht in het aanbod in Zuidoost. Eerst wordt kort op de beleidscontext ingegaan.

Beleidscontext

In verband met invulling van het plan 'Opvoeden doet ertoe' is Zuidoost op zoek naar een nieuwe en betere invulling van opgroei- en opvoedondersteuning. En naar de rol die zelforganisaties daarbij kunnen hebben. Tegelijk speelt de ontwikkeling naar een nieuwe financieringssysteem van zelforganisaties. Meer dan voorheen zullen deze organisaties zich moeten verantwoorden voor de besteding van subsidies en ze zullen meer projectmatig worden gefinancierd. Deze overgang levert soms spanningen/gevoeligheden op bij zelforganisaties. Op het moment gaat er overigens weinig geld naar zelforganisaties voor opvoedondersteuning, het meeste gaat naar de welzijnsorganisatie Swazoom (mondelinge informatie ambtenaren).

Een beleidsmatig belangrijk punt is verder: scholen voor voortgezet onderwijs in Zuidoost zien met lede ogen potentiële leerlingen naar scholen in andere stadsdelen gaan. Daarom is een masterplan voortgezet onderwijs opgesteld. Scholen aantrekkelijk(er) maken voor leerlingen en hen in het stadsdeel vasthouden vormen daarin belangrijke doelen. Daarnaast vormen de lage Cito-scores in het stadsdeel en de hoge schooluitval aandachtspunten in het beleid. Tot slot werkt het stadsdeel onder andere met scholen samen om de seksuele weerbaarheid van leerlingen te versterken (zoals programma's op Augustinus College, De Dreef, Altra College).

Reguliere instellingen: OKC, Jeugdzorg

Welk aanbod hebben reguliere instellingen voor ouders met tieners? Ten tijde van de inventarisatie (voorjaar 2009) is er stadsdeelbreed nog nauwelijks sprake van een structureel aanbod van O&O, vooral voor ouders met kinderen ouder dan 4 jaar. Zuidoost telt op dat moment één OKC, dat voornamelijk sterk gericht is op de leeftijdscategorie van 0-4 jaar. Wel wordt, zoals ook in de andere stadsdelen, gewerkt aan doorontwikkeling van het aanbod voor ouders met kinderen in de leeftijd van 4 tot 12 jaar. Naast het OKC is er een aantal consultatiebureaus, die nog niet zijn uitgebouwd tot OKC's.¹⁴ De jeugdgezondheidszorg in het stadsdeel wordt - anders dan in andere stadsdelen - behalve door de GGD ook verzorgd door SAG. Dit is een thuiszorgorganisatie die van oudsher een goede toegang heeft tot moeilijk bereikbare groepen. Op het OKC werkt een Ghanese VETC-er. Recent is een OKC-manager aangesteld. Er werkt één opvoedadviseur voor acht uur per week op stadsdeelniveau, via de welzijnsorganisatie Swazoom. Deze werkt bijvoorbeeld via het OKC. De bedoeling is dat in 2010 tenminste vijf extra opvoedadviseurs zijn aangesteld. Er zijn vijf pedagogisch werkers die lichte opvoedondersteuning geven via het OKC (Triple P niveau 2 en 3 bij peuter-ouder inloop). Swazoom biedt allerlei opvoedcursussen aan, waaronder Beter omgaan met pubers (BOP). Tot voor kort was de opdracht van het stadsdeel aan Swazoom: opvoedondersteuning aanbieden voor ouders met kinderen tot 12 jaar. Vanaf 2008 is daaraan ook de leeftijdscategorie 12+ toegevoegd. In dat jaar is ook voor het eerst de cursus 'Beter omgaan met pubers' gegeven, overigens voor een jongere leeftijdsgroep. Het is de bedoeling dat de cursus vanaf 2009 vaker wordt gegeven. Swazoom zoekt hiervoor onder andere samenwerking met het primair onderwijs. Behalve 'Beter omgaan met pubers' is er in het stadsdeel geen aanbod voor ouders met kinderen van 12 jaar en ouder. Wel zijn er, aldus Swazoom, voor 2009 tien themabijeenkomsten gepland over opvoeding,

¹⁴ In het najaar van 2009 is een tweede OKC geopend in Zuidoost: in Reigersbos.

gericht op ouders met kinderen van 6-12 jaar, losse bijeenkomsten over moeder-dochter relatie, huiselijk geweld et cetera.

Behalve met Swazoom is in de inventarisatie gesproken met vertegenwoordigers van Altra en Spirit. Dit zijn deels aanbieders van geïndiceerde hulp, maar ze bewegen zich ook op het preventieve vlak. Bijvoorbeeld via Nieuwe perspectieven (Preventief), een programma van Spirit voor gezinnen waar jongeren dreigen af te glijden of al de fout zijn ingegaan. Altra voert het schoolmaatschappelijk werk uit in het primair onderwijs, naast ABC, en geeft ook oudertrainingen in het kader van Sprint (een interventie primair gericht op kinderen, die wordt uitgevoerd in het primair onderwijs). Spirit is ook betrokken bij groepsgerichte begeleiding van jongeren die hinderlijk en overlastgevend gedrag vertonen en heeft sinds zomer 2009 het schoolmaatschappelijk werk in het VO overgenomen van Altra.

Naast deze organisaties is als reguliere organisatie voor ouders met tieners nog het Streetcornerwork relevant. Deze organisatie doet onder andere projecten in samenwerking met landen van herkomst waarbij jongvolwassenen met een migrantenachtergrond die afglijden intensief worden begeleid. Ouders zouden daarbij ook betrokken worden. Tot slot is de huis-aan-huis aanpak in de H-buurt, die ook voorziet in opvoedondersteuning, van belang om te noemen.

Opvoedondersteuning op scholen

Er zijn 31 scholen voor primair onderwijs in Zuidoost. Het Projectenbureau Primair onderwijs in het stadsdeel doet daar een aantal dingen voor, onder andere onderlinge afstemming. Veel scholen staan open voor uitwisseling. Het Projectenbureau Primair onderwijs biedt scholen daarnaast allerlei cursussen aan, die zij ouders kunnen aanbieden. Onder andere Beter omgaan met pubers, Opvoeden in je eentje, Triple P, Opvoeden en zo en Opvoeden in twee culturen (deze wordt overigens weinig gevraagd). En ook lessen seksuele opvoeding voor leerlingen (waarvoor ouders overigens vaak geen toestemming zouden geven). Scholen kopen cursussen in en moeten zelf ouders werven. De meeste scholen doen ongeveer één cursus per jaar, enkele scholen doen veel meer. Onder andere Crescendo en het Kruispunt zijn actieve scholen. Het projectenbureau concurreert met Swazoom, die eveneens cursussen aan het onderwijs aanbiedt.¹⁵

Op de po-scholen werken oudercontactfunctionarissen, die in dienst zijn van Swazoom. Deze fungeren als intermediair tussen ouders en school. In deze inventarisatie is nog niet gesproken met scholen voor primair onderwijs. Wel is er contact geweest met twee scholen voor voortgezet onderwijs, die zich inspannen om ouders beter te bereiken en ook nadenken over opvoedondersteuning. Naast deze scholen, Augustinus College en Praktijkschool de Dreef, telt Zuidoost nog twee andere vo-scholen: Reigersbos en de Open Scholengemeenschap Bijlmer. Daarnaast is er een vo-school voor speciaal onderwijs: het Altra College.

Praktijkschool de Dreef organiseerde recent zelf de cursus Beter omgaan met pubers. De ouders werden via een diner op school geïnformeerd over deze cursus. Er deden uiteindelijk 12 ouders mee van wie zes de cursus afronden. De cursus werd heel positief gewaardeerd, vooral vanwege de mogelijkheid van lotgenotencontact. De school is ook actief op het terrein van seksuele weerbaarheid. Augustinus biedt geen cursussen aan ouders aan, ook geen themavonden over opvoeding (wel een cursus seksuele weerbaarheid voor leerlingen), maar zet wel - net als de Dreef - actief in op nauwe contacten met ouders. Op beide scholen is de ervaring: als ouders worden benaderd voor steun bij de opvoeding als er problemen zijn met kinderen, is er weinig kans op respons. De kans op respons is groter als ouders breed worden benaderd, dus niet gefocust op problemen. Ouders waarderen het als ze worden geïnformeerd als er problemen met kinderen zijn, als ze als partner worden benaderd.

¹⁵ Na de afronding van de inventarisatie is een samenwerking op gang gekomen tussen beide instellingen. Er wordt in de toekomst nauwer samengewerkt.

Zelforganisaties

Naast het aanbod van reguliere instellingen is gekeken naar het aanbod bij zelforganisaties. Daarvoor is met enkele zelforganisaties gesproken die opvoedondersteuning zouden aanbieden aan ouders, volgens andere geïnterviewden. Het meest uitgebreid lijkt de opvoedondersteuning die ouders wordt aangeboden door de Ghanese organisatie Vice Versa. Deze organisatie maakt deel uit van een platform van Afrikaanse organisaties. Binnen dit platform is afgesproken dat Vice Versa zich richt op opvoedondersteuning. Andere organisaties richten zich op andere soorten hulpverlening. Sterke punten van de aanpak van Vice Versa, waardoor ouders goed worden bereikt, zijn dat activiteiten in de avonden/weekenden worden uitgevoerd en in de eigen taal (Engels en Twi). Bij Vice Versa werken 30 vrouwen en enkele mannen (nodig om mannen te bereiken) als vrijwilliger. De vrijwilligers krijgen een training en de activiteiten van Vice Versa worden gecoördineerd door drie professionals. Vice Versa organiseert veel groepsbijeenkomsten, onder andere over opvoeding. De vrijwilligers worden ook individueel benaderd voor vragen. Vice Versa geeft onder meer de cursussen Beter omgaan met pubers, Opvoeden & zo, opvoeden in twee culturen (deze cursussen worden al een aantal jaren aangeboden) en bereikt per jaar ongeveer 100 à 150 personen met haar activiteitenaanbod. Daarbij gaat het deels om opvoedondersteuning. Ook Don Bosco, een religieuze organisatie die zich vooral richt op Afrikaanse groepen, heeft enig aanbod op het gebied van opvoedondersteuning en wil dit verbreden naar meer etnische groepen. Tot slot zijn migrantenkerken van belang voor opvoedondersteuning aan Afrikaanse ouders. Het Kerkhuis, die deze kerken ondersteunt, werkt aan versterking van dit aanbod.

In Surinaamse kring springt er minder duidelijk een organisatie uit als aanbieder van opvoedondersteuning. Met twee Surinaamse organisaties is gesproken: Podium Kwakoe en Surinaamse vrouwen Bijlmermeer. Beide organisaties zijn weliswaar actief op het gebied van opvoedondersteuning, maar meer zijdelings. Bij Podium Kwakoe komt wekelijks een groep moeders/ vrouwen en enkele vaders die praten over van alles, onder andere opvoeding. Podium Kwakoe is vooral actief op het terrein van huiswerkbegeleiding en begeleiding van 10 tot 14-jarigen bij de schoolloopbaan. Ouders zijn bij dit aanbod zijdelings betrokken. Daarnaast organiseert Podium Kwakoe jaarlijks een conferentie voor Surinaamse Amsterdammers, waarbij opvoeding in het verleden ook een onderwerp was. Surinaamse vrouwen Bijlmermeer organiseert maandelijks inloopavonden waar verschillende generaties ouders praten over onder andere opvoeding, en begeleidt vooral ad hoc individuele gezinnen met problemen.

Een volledig beeld van alle zelforganisaties die opvoedondersteuning aanbieden in het stadsdeel is in deze inventarisatie niet verkregen. Wel is nog gesproken met de organisatie Profor (van oorsprong gericht op de Antilliaanse groepering), die onder andere *family coaching* aanbiedt aan probleemgezinnen, in samenwerking met studenten. Het gaat hierbij dus niet om laagdrempelige preventieve steun, maar om steun aan gezinnen waar al problemen zijn. Daarnaast fungeert deze stichting ook als intermediair tussen reguliere instellingen en zelforganisaties. Stichting Mama is genoemd als organisatie die tot voor kort veel deed voor Antilliaanse gezinnen.

Zelforganisaties in het stadsdeel werken veel met vrijwilligers, maar soms ook met zelfstandigen uit de eigen kring. Een enkele zelforganisatie heeft zich uitgelaten over de steun vanuit het stadsdeel aan zelforganisaties. Er zou soms meer steun nodig zijn om activiteiten verder te kunnen uitbouwen of te kunnen voortzetten. Ook randvoorwaardelijke steun vanuit het stadsdeel (bijvoorbeeld een goede, toegankelijke locatie, op de juiste tijden open) is er niet altijd. Zelforganisaties voelen zich mede als gevolg hiervan niet altijd serieus genomen.

3.5. Aansluiting aanbod bij behoeften ouders

Een belangrijk onderwerp in de inventarisatie was de mate waarin het bestaande aanbod aansluit bij de vraag of problemen van (migranten)ouders. Door verschillende geïnterviewden is naar voren

gebracht, zoals ook in andere stadsdelen, dat veel ouders de reguliere hulpverlening wantrouwen. Als ze ermee te maken hebben, haken ze vaak voortijdig af. Bij geïndiceerde hulp zijn wachttijden lang en zijn er vaak personeelwisselingen, 'voortdurend een andere gezinscoach voor je neus'. Bij reguliere instellingen is de kennis over doelgroepen te beperkt volgens migrantenvertegenwoordigers. Professionals kunnen zich te weinig verplaatsen in de situatie van ouders. Het beeld van het OKC bij ouders is: 'wit', in lijn met Bureau Jeugdzorg, en 'voorstanders van de vrije opvoeding'.

Voor het winnen van vertrouwen is onder andere nodig dat het eerste contact wordt gelegd met iemand uit de eigen doelgroep, zo zegt bijvoorbeeld Vice Versa. Het aanbod zou weinig aansluiten bij het referentiekader van ouders. Dit leidt tot communicatieproblemen en misverstanden. Podium Kwakoe benadrukt dat in het aanbod rekening gehouden zou moeten worden met de identiteitsontwikkeling van jongeren en de invloed van het slavernijverleden. Spirit en Altra signaleren tot slot dat er veel lvg (licht verstandelijk gehandicapten)-problematiek is in Zuidoost. Een deel van de communicatieproblemen of van de kloof tussen hulpverlener en gezin zou daaruit voortkomen, maar wordt getypeerd als 'cultuurkloof'.¹⁶

De ervaringen met het daadwerkelijk aanbieden van bestaande opvoedondersteuning aan verschillende doelgroepen variëren. Eerder vermeldden we dat Vice Versa bijvoorbeeld een aantal bestaande cursussen met succes aanbiedt aan Ghanese ouders. Om welke aantallen het precies gaat is niet duidelijk geworden in het interview. Ook De Dreef bood met succes 'Beter omgaan met pubers' aan een kleine groep ouders aan. Swazoom heeft daarentegen grote moeite om ouders te vinden die een cursus willen volgen. Sinds 2008 biedt deze organisatie Beter omgaan met pubers aan. Surinaamse ouders zouden er het nut niet van inzien, Afrikaanse ouders zouden vinden dat het een taak is van de school om te zorgen dat kinderen het goed doen. Wat in elk geval lijkt mee te spelen zijn de randvoorwaarden: alleen 's avonds (en deels in de eigen taal) aanbieden vergroot de kans op succes. Veel ouders werken of volgen opleidingen.

Triple P

In de interviews is specifiek gevraagd naar de diversiteitsgevoeligheid van Triple P, het programma waarmee alle professionals in Amsterdam sinds kort werken. De mening is, dat Triple P op zich bruikbaar is, maar te talig. Te veel leeswerk en het programma vergt bij migrantengezinnen, zeker als ze de taal niet goed beheersen, meer tijd dan er voor staat. Het projectenbureau is van mening dat Triple P prima werkt voor de groep ouders die de taal goed beheerst en zelf al reflecteert op opvoeding. Voor de groep die minder geschoold is en de taal minder beheerst is het niet om door te komen. Opvoeden & zo zou voor deze categorie veel beter werken. Spirit en Altra observeren dat het programma minder geschikt is voor gezinnen waar andere dan opvoedproblemen voorop staan (multiprobleemgezinnen).

In mei 2009 was er een nascholing diversiteit en Triple P voor professionals in Zuidoost op initiatief van SO&T, die het programma implementeert in de stad. Ervaringen tot nu toe werden daarbij uitgewisseld. De bijeenkomst gaf mede aanleiding tot de ontwikkeling van plannen om Triple P diversiteitsgevoeliger te maken (in samenwerking met de kenniswerkplaats). Er zijn voorts plannen (in overleg met het stadsdeel) om ouders in Zuidoost op een wijze die bij hen aansluit te informeren over Triple P, mogelijk ook in samenwerking met zelforganisaties.

3.6. Samenwerking tussen instellingen: goede voorbeelden?

Een relevant onderwerp in de inventarisatie betrof de vraag of er goede voorbeelden van samenwerking tussen instellingen zijn, vooral tussen reguliere aanbieders van opvoedondersteuning en migranteninitiatieven of -organisaties. Het beeld is als volgt: er zijn geen grote samenwerkingsproblemen. De bereidheid tot samenwerken is er, maar de kennis van elkaar is mager. Slechts een

¹⁶ Er zou overigens erg weinig aanbod voor lvg-kinderen zijn in Zuidoost.

beperkt aantal partijen werkt intensief samen. Vooral Vice Versa springt in het oog. Deze Ghanese zelforganisatie werkt nauw samen met kerken, heeft goede kennis van de sociale kaart, verwijst door naar GGD, Altra, Spirit, Swazoom, en geeft zelf ook opvoedondersteuning/cursussen. Het ideaalbeeld daarbij is dat de cursussen in eigen kring maken dat ouders in een vertrouwde omgeving leren op de opvoeding te reflecteren en dat ze, waar nodig, uiteindelijk doorgeleid worden naar *mainstream* aanbod. Vice Versa heeft positieve ervaringen in het samenwerken met de GGD, Spirit en Altra, waarbij ook deze partijen het initiatief nemen tot contact. Ook met het AMK wordt samengewerkt, bijvoorbeeld rond voorlichting over kindermishandeling. Met Swazoom is de samenwerking heel nauw, mede vanwege de rechtstreekse lijnen die er zijn via medewerkers die ook bij Vice Versa actief zijn. Het OKC lijkt in het algemeen nog niet in beeld als partij. Dit is niet verrassend, aangezien het werkveld daar nog beperkt is (er is maar één OKC en dit richt zich voornamelijk vooral op 0 tot 4-jarigen).

Andere zelforganisaties lijken minder banden te hebben met reguliere instellingen of de samenwerking is meer incidenteel. Als het gaat om huiswerkbegeleiding bijvoorbeeld, is er weinig contact met scholen. Dit geldt overigens ook voor de huiswerkbegeleiding die Swazoom in buurtcentra geeft. Huiswerkbegeleiding zou meer door scholen moeten worden opgepakt volgens nieuwe beleidslijnen. Dit is nog onvoldoende realiteit.

Niet alleen zelforganisaties opereren soms tamelijk los van reguliere instellingen. Ook tussen reguliere instellingen onderling is de samenwerking of kennis van elkaar niet altijd optimaal en zijn er nog verbeterpunten. SO&T signaleert bijvoorbeeld dat het onderwijs nog beter geïnformeerd zou moeten zijn over Triple P (maar ook over diversiteit). Leerkrachten en begeleiders kunnen ouders dan beter helpen hun vragen manifest te maken en door te verwijzen. Bestaande opvoedondersteuning is nog onvoldoende bekend bij scholen en ouders. Scholen zouden wel veel problemen signaleren bij ouders maar er weinig mee doen. Daarbij speelt mee, aldus Spirit, dat scholen de neiging hebben problemen lang 'binnen te houden' in verband met het bewaken van hun imago. Kinderen worden bijvoorbeeld vaak pas halverwege groep 8 aangemeld voor Nieuwe Perspectieven Preventief, en dan is het eigenlijk al te laat.

De interviews met de vo-scholen bevestigen dat zij weinig samenwerken met reguliere hulpverleners en geen totaaloverzicht hebben van het veld van opvoedsteun. Zeker niet als het gaat om laagdrempelige opvoedondersteuning. Ook in het primair onderwijs is de link met opvoedondersteuning nog niet heel sterk. Het Projectenbureau stelt dat een goed verloop van de opvoedcursussen die zij verzorgen in het primair onderwijs erg afhankelijk is van de persoon met wie ze werken en dat scholen er vaak niet in slagen ouders vast te houden voor cursussen.

3.7. Inhoudelijke adviezen uit inventarisatieronde

Tot slot noemen we hier puntsgewijs enkele inhoudelijke adviezen die door verschillende betrokkenen zijn genoemd om opvoedondersteuning beter te laten aansluiten bij migrantenouders.

Meer vindplaatsgericht en beter bij leefwereld ouders aansluiten

SO&T meent dat opvoedondersteuning meer vindplaatsgericht zou moeten worden georganiseerd. Bijvoorbeeld door opvoedondersteuning aan te bieden bij zelforganisaties of op scholen (koppelen aan 10-minuten gesprekken), met meer inzet van beroepskrachten uit verschillende etnische groepen. Meer kans op succes is er ook als opvoedondersteuning wordt gekoppeld aan iets leuks, een maaltijd, uitje, presentatie door kinderen et cetera (zie ook het voorbeeld van De Dreef). Er kan meer gebruik worden gemaakt van rolmodellen uit de gemeenschap om opvoedondersteuning te promoten. Beroepskrachten moeten tot slot beter worden gefaciliteerd en toegerust om ouders vanuit hun perspectief te kunnen begeleiden.

Voorlichting over voortgezet onderwijs en puberteit

Vice Versa stelt dat stevig moet worden ingezet op de leeftijdsgroep van 10 tot 12 jaar. Door goede voorlichting aan ouders over scholen, met inzet van mentoren/rolmodellen (oudere kinderen). Voor ouders met 12 tot 14-jarigen (en ouder) bijeenkomsten die ingaan op de puberteit: hoe het gezellig te maken en houden in huis met een tiener; hoe te communiceren met kinderen. Ouders zouden uitleg moeten krijgen over hoe kinderen in Nederland leven, over de sociale kaart. Anderzijds is het ook nodig dat jongeren uitleg krijgen over de culturele achtergronden van ouders, over de Ghanese cultuur.

Doorlopende lijnen

Spirit en Altra signaleren een breuk in de 'zorglijn'. Bijvoorbeeld: ouders en kinderen met moeilijkheden worden intensief begeleid in het primair onderwijs via Sprint (Altra), vervolgens raken ze uit zicht als het beter gaat. Op het voortgezet onderwijs komen ze vervolgens weer in beeld via Switch als het fout gaat. Beter zou het zijn om ze in beeld te houden voordat er weer problemen ontstaan. Triple P is in principe doorgaand en leent zich mogelijk voor het ontwikkelen van doorgaande lijnen bij de overgang naar het voortgezet onderwijs. Professionals bij Spirit en Altra zijn in dit programma getraind op kosten van het stadsdeel, enkelen zelfs op niveau 4-5. Er is echter geen infrastructuur waarin ze kunnen werken¹⁷

Samenwerken met zelforganisaties en migrantenkerken

Evenals SO&T menen Spirit en Altra dat preventieve steun het beste kan worden georganiseerd bij zelforganisaties/kerken. Daarbij is het goed een model te kiezen waarbij professionals bijvoorbeeld samenwerken met een ervaringsdeskundige (analoog aan het model dat bij pleegzorgvoorlichting wordt gebruikt). Dan dienen zelforganisaties hiervoor wel te worden gefaciliteerd/getraind.

Jongeren ondersteunen

Tot slot geven Spirit en Altra aan dat preventieve steun aan jongeren nodig is. Iets als 'Jong in Zuidoost', bijvoorbeeld met coaches of mentoren bij de overstap van groep 8 naar het voortgezet onderwijs. Naar voorbeeld van Klaverblad en Schakel (scholen voor primair onderwijs die dit doen).¹⁸

¹⁷ NB: Een probleem van heel andere aard met betrekking tot 'doorlopende lijnen' dat is genoemd, is dat vanuit Bureau Jeugdzorg problemen bij jonge kinderen soms te licht worden bevonden om een indicatie af te geven terwijl er wel duidelijk opvoedonmacht bij het OKC wordt gesignaleerd. Ouders krijgen daardoor soms te weinig hulp.

¹⁸ Overigens wordt in het stadsdeel dit type ondersteuning al op grote schaal aan jongeren aangeboden via de Stichting Kennis en Sociale Cohesie, zo bleek aan het eind van de inventarisatieronde. Mogelijk is dit aanbod niet bekend bij de ondervraagden.

4. Samenvatting en conclusies

In de periode maart tot juni 2009 heeft het Verwey-Jonker Instituut een inventarisatie uitgevoerd in de drie stadsdelen betrokken bij de Kenniswerkplaats Tienplus: Noord, Slotervaart en Zuidoost. Het belangrijkste doel ervan was te achterhalen in hoeverre er binnen reguliere instellingen en/of initiatieven van onderop aanbod is om ouders met tieners te ondersteunen bij de opvoeding, en in hoeverre dit aanbod aansluit bij hun vragen en behoeften. Eén van de aandachtspunten was de samenwerking tussen reguliere instellingen en initiatieven uit migrantenkring.

Voor de inventarisatie zijn gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van beleid, Ouderen-Kind Centra (OKC's), hulpverlenende instellingen (waaronder Bureau Jeugdzorg), scholen (voortgezet onderwijs en een enkele school voor primair onderwijs), opbouwwerk en migrantenorganisaties of bureaus met opvoedaanbod ontstaan in eigen kring. In totaal zijn 37 gesprekken gevoerd. Aanvullend zijn interviews gehouden met een aantal vertegenwoordigers van partijen die in andere stadsdelen of stadsbreed werken aan een (brug naar een) divers aanbod van opvoedondersteuning, en met enkele partijen die op stadsniveau opvoedondersteuning vormgeven of uitvoeren (OKC-ontwikkeling, Triple P).

Uit de inventarisatie komt een divers beeld naar voren. De mate waarin er sprake is van voldoende aanbod aan laagdrempelige opvoedondersteuning verschilt per stadsdeel. In Zuidoost is nog geen dekkend laagdrempelig aanbod. De opvoedondersteuning zal daar op korte termijn een impuls krijgen door de aanstelling van meer opvoedadviseurs. In Noord is er juist veel aanbod, zowel bij reguliere instellingen als zelforganisaties. Slotervaart lijkt een tussenpositie in te nemen. Ook de ondersteuningsstructuur voor migrantenorganisaties verschilt. Er zijn echter ook overeenkomsten. Zo zijn er in de drie stadsdelen nog weinig voorbeelden van succesvolle samenwerking tussen zelforganisaties of initiatieven van onderop enerzijds en het OKC of andere professionals die laagdrempelige opvoedsteun aanbieden (waaronder welzijnsinstellingen) anderzijds. Wel werken zelforganisaties soms samen met de GGD of met hulpverleners. In alle drie de stadsdelen is het aanbod voor ouders met tieners beperkt.

Migrantenorganisaties - althans een aantal - zijn natuurlijke 'eerste' gesprekspartners voor ouders met opvoedproblemen. Zij organiseren deels ook themabijeenkomsten of opvoedondersteuning in eigen kring en zijn daarmee in potentie een belangrijke voordeur naar het OKC. Tegelijkertijd slaan ze nog weinig een brug naar het OKC of andere reguliere laagdrempelige opvoedondersteuning. Dit is wel nodig, want de vragen en problemen die ouders hebben vragen om professionele ondersteuning, die de vrijwilligers niet altijd kunnen bieden. Bij het geringe aantal doorverwijzingen spelen verschillende factoren een rol. Eén ervan is het beperkte vertrouwen in reguliere instellingen als het OKC, bij ouders én vertegenwoordigers van zelforganisaties. Dit beperkte vertrouwen wordt gevoed door negatieve verhalen die 'rondzingen' in de gemeenschappen. Het OKC wordt direct geassocieerd met Bureau Jeugdzorg (en met de angst dat kinderen worden afgepakt van ouders). Maar ook de bureaucratie van reguliere instellingen (registreren van allerlei informatie bij *intakes*), de beperkte beschikbaarheid van opvoedondersteuning in de eigen taal of van opvoedondersteuning die rekening houdt met de leefwereld van ouders

(migratie, culturele aspecten, religie, gezinssituatie, openingstijden) maken dat er een afstand bestaat tot het reguliere aanbod. Het bestaande aanbod, inclusief Triple P dat stadsbreed wordt ingevoerd, sluit nog niet in alle opzichten even goed aan bij ouders met migrantenachtergrond.

De relatie tussen migrantenorganisaties of initiatieven van onderop en reguliere instellingen is niet zonder spanning. Migrantenorganisaties voelen zich niet altijd een gelijkwaardige gesprekspartner van reguliere instellingen, of voelen zich soms onvoldoende ondersteund of erkend in hun werk. Tegelijkertijd raken vrijwilligers overbelast, mede doordat ze weinig doorverwijzen. Instellingen op hun beurt zoeken lang niet altijd actief contact met zelforganisaties of hebben weinig positieve ervaringen. Deels werken reguliere instellingen samen met scholen als belangrijke vindplaats voor ouders. Scholen bieden soms ook zelfstandig opvoedondersteuning aan.

Zowel voor ouders als voor migranteninitiatieven is het soms moeilijk de weg te vinden naar de juiste voorzieningen. De grote variëteit in aanbieders van opvoedondersteuning per stadsdeel (scholen, welzijnsinstellingen, GGD, maatschappelijk werk, instellingen voor jeugdhulpverlening, et cetera) speelt daarbij mee.

Hoe verder?

De bevindingen zijn benut voor het opstellen van een uitvoeringsplan voor de kenniswerkplaats in de stad dat in 2010 en 2011 zal worden uitgevoerd. Onderzoekers, beleids- en praktijkpartners zullen daarin intensief blijven samenwerken om de laagdrempelige steun aan opvoeders van migrantenachtergrond en hun (tiener)kinderen te verbeteren. Grote deelprojecten betreffen onderzoek naar en (door)ontwikkeling van

- diversiteitsgevoeligheid van Triple P;
- samenwerking tussen reguliere instellingen en zelforganisaties (en de visie daarop);
- aanbod dat rekening houdt met vragen van ouders (onder andere rond religieuze opvoeding);
- opvoedondersteuning op vindplaats school (in samenspraak met OKC en ouders/jongeren).

Voor meer informatie over alle deelprojecten, zie www.verwey-jonker.nl/kenniswerkplaats.

5. Referenties

- Andel, A. van den, & J. Windzak (2007). *Opvoed- en opgroeiondersteuning in Amsterdam Zuidoost. Eindrapport*. Amsterdam: DSP groep.
- Distelbrink, M. (1998). *Opvoeding in Surinaams-Creoolse gezinnen in Nederland. Een eigen koers*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Distelbrink (2000). *Opvoeden zonder man. Opvoeding en ontwikkeling in Creools-Surinaamse een- en tweoudergezinnen in Nederland*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Distelbrink en Hooghiemstra (2005). *Allochtone gezinnen. Feiten en cijfers*. Den Haag: Nederlandse Gezinsraad.
- Distelbrink, M. (2005). Creools-Surinaamse vaders: Vaderen in en buiten het gezin. In: Distelbrink, M., Geense, P. en Pels, T. (red.). *Diversiteit in vaderschap. Chinese, Creools-Surinaamse en Marokkaanse vaders in Nederland*. Assen: Koninklijke Van Gorcum, p. 125-214.
- Naber, P., Bijvoets, M. en Heerebeek, M. van (2009). *Ontwikkeling en opvoeding van Migranten-jeugd in Amsterdam. Gesprekken met tieners en ouders in Slotervaart, Zuidoost en Noord. Deelproject van de kenniswerkplaats Amsterdam Inclusief 10+ in het kader van Diversiteit in het Jeugdbeleid*. Amsterdam: Hogeschool INHolland, Kenniskring Leefwerelden van Jeugd.
- Nijsten, C. (1998). *Opvoeding in Turkse gezinnen in Nederland*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Pels, T. (red). (2000). *Opvoeding en integratie. Een vergelijkende studie van recente onderzoeken naar gezinsopvoeding en de pedagogische afstemming tussen gezin en school*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Pels, T. (1998). *Opvoeding in Marokkaanse gezinnen in Nederland. De creatie van een nieuw bestaan*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Pels, T., Distelbrink, M. en Postma, L. (2009). *Opvoeding in de migratiecontext. Review van onderzoek naar de opvoeding in gezinnen van nieuwe Nederlanders*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Prinsen, B. en M. van Dijk (2008). *Implementatieplan 'Opvoeden doet ertoe'. Voorstel voor de implementatie van opvoed- en opgroeiondersteuning als de basis van een sluitende zorgstructuur in Amsterdam Zuidoost neergelegd in het plan 'Opvoeden doet ertoe'*. Utrecht: NJi.
- Prinsen, B. en K. Eijgenraam (2008). *'Opvoeden doet ertoe'. Opvoed- en opgroeiondersteuning: de basis van een sluitende zorgstructuur in Amsterdam Zuidoost*. Utrecht: NJi.
- Samenwerkende Surinaamse Organisaties Amsterdam (2008). *Samen verder. Verslag van de conferentie over versterking van de integratie(positie) van Surinaamse Amsterdammers*. Amsterdam.

Spirit, Altra, 't Kabouterhuis en BJAA (2007). *Zelforganisaties in Amsterdam Zuidoost nader belicht. Een inventarisatie van kennis, behoeften en verwachtingen van zelforganisaties ten aanzien van jeugdzorginstellingen*. Amsterdam.

Vice Versa/Lysias Advies (2008). *Aandacht voor Ghanese Jeugd*. Amsterdam.

Bijlage 1: Lijst van geïnterviewden in de drie stadsdelen

Inventarisatie Noord

9 gesprekken

1. Beleid: Jeugd/OKC, Brigitte van Teeffelen en Astrid Krikken
2. Beleid: diversiteit, Fatima Fattouchi
3. Welzijn, Kansweb, Marjolein Van Vessem (duo-int. Astrid Krikken)
4. Solid, opbouwwerker Abdel Elamri
5. Solid, opbouwwerkster Fatiha Errafay (duo-int. Fatima Fattouchi)
6. Vrouwenlijn/P-team, Lia van Andel
7. Buurtvaders, Mohammed Faiq
8. Waterlant college (vo-school), Marlies Hansen en Deniese Frerejean
9. Spirit, Roos van Dijk, manager Triple P Noord

Bijz: in overleg met het stadsdeel besloten geen po-scholen te benaderen in dit stadium

Inventarisatie Slotervaart

15 gesprekken

1. Beleid, Tessa Kayser en Abdelhak ben Aissa
2. Beleid, Aouatif Tawfik
3. OKC, Juanita Linnemann
4. OKC, Esma Bouchachout
5. Weekendacademie
6. Stichting Harmonieus Samenleven, dhr. en mw. Taimounti
7. Sticht. Al Jalila al Maghribia
8. Stichting KAP, Fatima Zohra
9. Avicen, Mohamed Salihi en Fatima Malki
10. Huizingaschool, Marianne Bloemers
11. Vo-school
12. Sipi (coach je kind), Esma Salama
13. Vo-school Comenius Lyceum, Berend Meijer
14. Poldermoskee: Mohamed Ben Ajiba
15. Nisa for Nisa, Renee Zwart en Fatima Sabah

Inventarisatie Zuidoost

14 gesprekken

1. Beleid, Stephanie Burgos en Pauline Oldenburger
2. Swazoom (welzijnsorganisatie), Doris Vidda
3. Spirit, Résy Broekhoven en Angelika Gessner
4. Altra, Rob Liesveld
5. Projectenbureau primair onderwijs, Marijke van den Broek
6. BJAA/SO&T Zuidoost, Cécile Winkelman
7. Podium Kwakoe, Urwin Vyent

8. Vice Versa, Doris Vidda
9. Don Bosco, Cécile Winkelman
10. Surinaamse Vrouwen Bijlmermeer, Willy Esajas
11. Praktijkschool de Dreef, Jenny Febis en Anita Pengel
12. Augustinus College, Mw. M. Hollman
13. Profor (werkt stedelijk, maar gesproken ivm Zuidoost)
14. Het Kerkhuis, Leendert Roosenbrand

Extra bronnen: Schriftelijk reactie van Streetcornerwork en gesprek met Urmy Macnack.

Stadsbreed

1. OKC stadsbreed, Osger Mellink en Hilde Marx
2. SO&T/BJAA Triple P (Cecile Winkelman)
3. Goede voorbeelden:
 - a. Opvoedpoli
 - b. Marokkaanse opvoedambassadeurs Amsterdam Oost
 - c. Stichting Capabel
 - d. Protestantse Diaconie/Kerkhuis

Opvoedpoli: (werkt stedelijk) particulier bureau met hulpverleners uit diverse etnische groepen. Werken laagdrempelig, op maat (doorverwijzen naar anderen waar nodig). Ouders melden zich er of worden aangemeld, o.a. via scholen. Deels gaat het om geïndiceerde hulp. De opvoedpoli is 24 uur per dag bereikbaar (o.a. *personal coach* en cursussen in de avonden etc.) en kan snel/flexibel werken door inzet van allerlei typen hulpverleners.

Opvoedambassadeurs: Marokkaanse vrijwilligers, slagen erin grote groepen ouders te mobiliseren voor themabijeenkomsten over opvoedondersteuning, werken samen met professionals, worden zelf ook deskundig(er) gemaakt door bijscholing over bijv. Triple P. Een methodiekbeschrijving is in de maak.

Stichting Capabel: ontwikkelde o.a. een op diverse groepen moeders toegespitst aanbod voor opvoedondersteuning aan alleenstaande moeders: Opvoeden in je eentje.

Protestantse Diaconie: onder andere actief in Nieuw West (netwerk vertrouwenspersonen) bij de ondersteuning van zelforganisaties. Suborganisatie het Kerkhuis is in Zuidoost actief bij de ondersteuning van migrantenkerken en met overbrugging naar reguliere instellingen.

Colofon

Oprichtgever/financier ZonMw, Kenniswerkplaats Tienplus
Auteur Dr. M. Distelbrink
Uitgave Verwey-Jonker Instituut
Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
telefoon 030-2300799
telefax 030-2300683
e-mail secr@verwey-jonker.nl
website www.verwey-jonker.nl

De publicatie

De publicatie kan gedownload worden via onze website: <http://www.verwey-jonker.nl>.

ISBN 978-90-5830-354-7

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2009

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute.

Partial reproduction is allowed, on condition that the source is mentioned.